

**”MINÄ HALUAN YHDEN YSTÄVÄN VÄHINTÄÄN” -  
yksinäisyys lasten kuvakirjoissa**

Jenni Peltonen & Nea Puolakanaho

Varhaiskasvatustieteen kandidaatintutkielma  
Kevätlukukausi 2024  
Kasvatustieteiden laitos  
Jyväskylän yliopisto

## TIIVISTELMÄ

**Peltonen, Jenni & Puolakanaho, Nea. 2024. "MINÄ HALUAN YHDEN YSTÄVÄN VÄHINTÄÄN" -yksinäisyys lasten kuvakirjoissa. Varhaiskasvatustieteen kandidaatintutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 42 sivua.**

Tässä tutkimuksessa tavoitteena oli tutkia yksinäisyyden ilmenemistä ja sille esitettyjä syitä lasten kuvakirjallisuudessa. Yksinäisyyttä on yleisesti tutkittu vähän pienten lasten keskuudessa, minkä vuoksi tämä kandidaatintutkielma keskittyi yksinäisyyden ilmiöön pienille lapsille suunnatuissa kirjoissa. Yksinäisyydellä tarkoitetaan psyykkistä olotilaa, joka nähdään negatiivisena, tässä olotilassa koetaan ahdistusta puutteellisista ihmissuhteista.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena analysoimalla viittä vuosien 2016–2021 välillä julkaistua lapsille suunnattua kuvakirjaa, jotka käsittelevät yksinäisyyttä. Analyysia ohjasi teoriaohjaava sisällönanalyysi. Tutkimuksessa analysoitiin kuvakirjojen teksti sekä kuvat. Kuvien analyysissa hyödynnettiin semiotiikkaa.

Kuvissa ja tekstissä yksinäisyys ilmeni erilaisin muodoin ja sille löytyi myös erilaisia syitä. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että yksinäisyys ilmeni sosiaalisena ja emotionaalisena yksinäisyytenä. Tulokset osoittivat yksinäisyyden syiksi eniten sosiaalisia syitä, mutta syiksi muodostui myös erilaisuus sekä esteet yhteydelle. Kirjat olivat erilaisia tarinallisesti, mutta niistä löytyi kuitenkin yhtenäisyyksiä yksinäisyyden kuvaamisessa.

Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että yksinäisyys ilmenee lasten kuvakirjoissa monipuolisena ja todenmukaisena ilmiönä, eli ilmenee samanlaisena kuin todellisuudessa. Tulokset mukailivat osittain aiemmin julkaistuja yksinäisyyden tutkimuksia sekä kuvakirjatutkielmaa. Tulevaisuudessa on tärkeää tutkia aiheita enemmän varsinkin alle kouluikäisten lasten kohdalla.

Asiasanat: yksinäisyys, lastenkirjallisuus, lasten kuvakirjallisuus, lapset

# SISÄLTÖ

<b>TIIVISTELMÄ</b> .....	<b>2</b>
<b>1 JOHDANTO</b> .....	<b>4</b>
<b>2 YKSINÄISYYS</b> .....	<b>6</b>
2.1 Yksinäisyyden määrittelyä .....	6
2.2 Yksinäisyyden eri muodot.....	7
2.3 Syitä yksinäisyydelle .....	8
<b>3 LASTEN KUVAKIRJALLISUUS</b> .....	<b>11</b>
3.1 Lastenkirjallisuus .....	11
3.2 Kuvakirjat.....	12
3.3 Yksinäisyyden käsittely lasten kuvakirjoissa .....	14
<b>4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN</b> .....	<b>16</b>
4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	16
4.2 Tutkimuksen lähestymistapa .....	16
4.3 Tutkimusaineisto.....	17
4.4 Tutkimusaineiston keruu.....	18
4.5 Aineiston analyysi.....	19
4.6 Eettiset ratkaisut.....	27
<b>5 YKSINÄISYYS LASTEN KUVAKIRJOISSA</b> .....	<b>28</b>
5.1 Yksinäisyyden ilmeneminen .....	28
5.2 Erilaiset syyt yksinäisyydelle .....	30
<b>6 POHDINTA</b> .....	<b>33</b>
6.1 Tutkimuksen yhteenveto ja johtopäätökset .....	33
6.2 Luotettavuus.....	35
6.3 Jatkotutkimushaasteet .....	37
<b>LÄHTEET</b> .....	<b>38</b>
<b>LIITTEET</b> .....	<b>43</b>

# 1 JOHDANTO

Tutkimuksen lähtökohtana on yksinäisyys lasten kuvakirjoissa. Yksinäisyys aiheena on kiinnostava, koska se on ajankohtainen ja monien elämää koskettava ilmiö. Lasten kuvakirjallisuus on lapsille helposti samaistuttavaa sekä saatavilla helposti, minkä takia se on tämän tutkimuksen aineisto. Haluamme saada tutkimuksen avulla tietoa, miten aihe ilmenee lasten kuvakirjoissa ja millaisia mahdollisia syitä yksinäisyydelle esitetään.

Tutkimuksen aihe on ajankohtainen, sillä se näyttäytyy ihmisten arjessa ja on monille lapsille myös tuttu ilmiö. Yksinäisyys ei katso ikää eikä paikkaa. Kaikenikäisenä on mahdollista kokea yksinäisyyttä, vaikka se onkin yleisintä nuorten ja vanhusten keskuudessa (Tilastokeskus, 2023). Kaikki eivät välttämättä tule kokemaan yksinäisyyttä itse, mutta heidän ympärillään saattaa esiintyä yksinäisyyttä. MTV-uutisartikkelissa kuvataan, kuinka jopa joka kymmenes viisivuotias lapsi kokee yksinäisyyttä tai jää ulkopuolelle leikeistä (Turunen, 2023). Right to Belong -tutkimuskonsortion (2023) mukaan 10–30 %:a lapsista ja nuorista kokee yksinäisyyttä. Tämän tutkimuskonsortin prosenttilukema on hyvin laaja, mikä antaa kuvaa ilmiön laajuudesta. Yksinäisyyteen voi vaikuttaa monet asiat, kuten muuttaminen, kiusatuksi joutuminen tai läheisen menettäminen (Mielenterveystalo.fi). Pitkään kestäneellä yksinäisyydellä voi olla monia negatiivisia vaikutuksia mielenterveydelle sekä elämänlaadulle. Yksinäisyys voi olla ilmiönä hankala tunnistaa, minkä vuoksi on tärkeää tiedostaa ilmiön mahdollinen ilmeneminen ja millaiset tekijät voivat vaikuttaa sen syntyvyyteen. Yksinäisyyttä voidaan tarkastella monesta näkökulmasta, niin ilmiönä kuin tunteena (Rönkä, 2017).

Alle kouluikäisillä yksinäisyys on suoraviivaista ja selkeää: yksin ollessa on usein yksinäinen, ellei syystä tai toisesta ole se lapsi, joka viihtyy enemmän yksin kuin muiden seurassa (Junttila, 2015, s. 89). Yksinäisyys voi olla yhteydessä lapsen psyykkiseen hyvinvointiin. Junttilan (2015, s.88) mukaan alle kouluikäi-

sillä yksinäisyys yhdistyi erilaisiin pelkoihin ja ahdistuneisuuteen, heikkoon itsetuntoon, kiusaamiseen, kiusatuksi joutumiseen sekä torjutuksi tulemiseen ja syrjään vetäytymiseen.

Lastenkirjallisuutta löytyy monen ikäiselle lukijalle, ja tyyllilajeja on monia. Tämän takia kirjallisuus on hyödyllinen tapa oppia aiheista, kuten yksinäisyydestä. Kirjat voivat olla lapsille ensimmäinen tapa kuulla ja oppia hahmottamaan mitä yksinäisyys on. Lasten kuvakirjoissa esiintyy usein esimerkiksi eläinhahmoja, joihin lasten on helppo samaistua. Lastenkirjallisuus voi auttaa lapsia vaikeiden tilanteiden sekä haastavien tunteiden läpikäymisessä turvallisesti (Mustola, 2014, s. 171). Kuvakirjat ovat myös helposti saatavilla Suomessa, sillä kirjas-toja löytyy paljon sekä usein päiväkodeissa ja kouluissa on laajat varastot kirjoja. Tutkimuksessa keskityimme lapsille suunnattuihin kuvakirjoihin, minkä vuoksi rajasimme tutkimuksesta pois tunteisiin keskittyvät tunnekasvatuskirjat. Varhaiskasvatuksessa hyödynnetään paljon kuvakirjoja, minkä vuoksi koemme tärkeäksi tutkia juuri niitä. Kuvakirjat ovat myös läsnä laajalti niin lasten kuin aikuisten keskuudessa. Varhaiskasvatuksen toiminnassa tulee hyödyntää monipuolisesti lastenkirjallisuutta (Opetushallitus, 2022, s. 44).

Tutkimuksen avulla selvitämme, millaisin erilaisin tavoin aihetta käsitellään valitsemissamme kirjoissa. Tarkastelemme, miten yksinäisyys näkyy niin tekstissä kuin kuvituskuissa ja kuinka ne tukevat toisiaan. Tutkimuksen tulosten avulla toivomme saavamme vastauksen siihen, kuinka aihetta käsitellään lasten kuvakirjallisuudessa ja miten voidaan yksinäisyyttä tukea lasten kuvakirjallisuuden avulla. Tutkimuksen myötä pystymme mahdollisesti myös pohtimaan, tarvittaisiinko aiheeseen liittyvää kirjallisuutta tutkia laajemmin tai onko kirjallisuuden avulla mahdollisuutta tukea ilmiön tunnistamista.

## 2 YKSINÄISYYS

### 2.1 Yksinäisyyden määrittelyä

Yksinäisyyttä kuvataan monella tapaa, mutta toistuva teema on, että se on tahaaton negatiivinen kokemus, jossa ihminen kokee ihmissuhteensa puutteellisiksi. Sitä kuvataan esimerkiksi Röngän (2017, s. 5) mukaan negatiivisena, tahattomana, suhteellisen ja sosiaalisena kokemuksena. Magnet ja Dunnington (2022, s. 126) taas kuvaavat yksinäisyyttä irrallisuuden tunteena toisista tai epätoivotuna tunteena ystävyiden puutteesta. Yksinäisyydelle on siis kuvattu erilaisissa tutkimuksissa monenlaisia piirteitä. Vaikka kuvauksissa on erilaisuuksia, niissä toistuu kuitenkin samat teemat. Nojasimme yksinäisyyden määrittelyssä yksinäisyyden tutkija Junntilan (2015, s. 13) määritelmään yksinäisyydestä, joka kuvailee yksinäisyyttä negatiivisena psyykkisenä olotilana, jossa koetetaan ahdistusta laadullisesti tai määrällisesti puutteellisista ihmissuhteista. Yksinäisyys on erityisesti emotionaalisesti epämiellyttävä kokemus, ja se voi viestiä, että ihmisen henkilökohtaiset suhteet ovat jollain tavalla riittämättömiä (Heinrich & Gulloinen, 2006, s. 698). Negatiivisuus nousee vaikuttavana tekijänä esille usein yksinäisyyden kuvauksissa, toisissa tutkimuksissa kokemusta kuvaillaan epämukavana. Näissä kahdessa yksinäisyyden kuvaustavassa on huomattavissa samankaltaisuuksia.

Kaikki kokevat yksinäisyyttä jossain kohdassa elämäänsä, ja kokemukset vaihtelevat lapsena ja aikuisena. Kokemukset ja niiden kestävyys sekä intensiteetti vaihtelevat paljon ihmisten välillä. Keskusteluissa ja tutkimuksissa näkyy paljon vanhusten sekä nuorten yksinäisyys, mutta lasten yksinäisyys on vähän tutkittu aihe. Varsinkaan alle kouluikäisten yksinäisyydestä ei löydy paljoa tutkimustietoa. Vähäiseen tutkimukseen vaikuttaa varmasti tutkimisen haastavuus, sillä ei voida hyödyntää perinteisiä kyselylomakkeita pienten lasten kanssa, jotka eivät vielä osaa lukea.

Yksinäisyyden tutkimus on monitieteellistä, sillä sitä tutkitaan esimerkiksi filosofiassa, psykologiassa, taiteessa, yhteiskuntatieteissä, teologiassa sekä ter-

veystieteissä (Saari, 2016, s. 12). Monitieteellisyys laajentaa tarkasteltavien ilmiöiden näkökulmia. Yksinäisyys on yleinen ja laajasti koettu ilmiö, ja sen esiintyvyys on paikoittain suurta. Alakoulu ikäisistä jopa 80 % kokee toisinaan hetkitäistä yksinäisyyttä koulussa (Berguno, 2004, s. 482). Kouluikäisiin kohdistuvaa tutkimustietoa löytyy paljon, mutta vielä enemmän tutkimustietoa löytyy nuorista. Nuorista 10–20 % kokevat pitkäkestoista yksinäisyyttä (Kiuru ym., 2024). 10–12 % päiväkotikäisistä lapsista kokee itsensä yksinäiseksi (Neitola, 2011; Repo, 2013, s. 143 mukaan). Alle kouluikäisistä tutkimustietoa on vähän, sillä tämän ikäisiä lapsia ei ole tutkittu kovin paljon, yksinäisyyden kannalta. Tutkimuksen aikana tekemiemme havaintojen mukaan tämän ikäisistä tutkimuksia löytyi vähän. Tämän vuoksi olisikin tärkeää lisätä tutkimuksia koskien varhaislapsuuden yksinäisyyttä, sillä on todettu, että yksinäisyyttä kuitenkin koetaan jo lapsuudessa, eli se on myös lapsia koskettava ilmiö.

## 2.2 Yksinäisyyden eri muodot

Kaikilla ihmisillä on luonnollinen tarve kuulua joukkoon ja kokea yhtenäisyyttä, ja kaikki tätä häiritsevä koetaan uhkaavaksi (Kiuru ym., 2024). Yksinäisyys on siis suhteellinen kokemus, joka voi kokijan mukaan vaihdella. Se on kokemus, että sosiaaliset suhteet ja oma toive ihmissuhteista eivät vastaa toisiaan (Kiuru ym., 2024). Joku voi kokea tyytyväisyyttä yhden läheisen ystävän kanssa, kun taas toinen voi kokea sen riittämättömäksi. On mahdollista olla yksinäinen, vaikka olisi kavereita tai päinvastoin, vaikka ei ole kavereita, ei välttämättä koe olevansa yksinäinen (Asher & Paquette, 2003, s. 75). Eli yksinäisyys ei tarkoita vain, että ei olisi yhtään ystävää, vaan se voi olla myös läheisen toveruuden puutetta eli emotionaalista yksinäisyyttä. Emotionaalinen yksinäisyys on kokemus siitä, ettei ole ystävää, joka on emotionaalisesti läsnä, ymmärtää, kuuntelee ja osaa sanoa oikeat sanat tietyllä hetkellä (Junttila, 2015, s. 40). Jos on kokemus, ettei ole tarpeeksi sosiaalisia verkostoja on kyse sosiaalisesta yksinäisyydestä. Sosiaalisessa yksinäisyydessä jäädytään vertaisryhmän tai kaveripiirin ulkopuolelle (Junttila, 2015, s. 34). Lapsilla sosiaalinen- ja emotionaalinen yksinäisyys kulkevat usein käsi kädessä (Junttila, 2015, s. 33). Myös Liu ja Rook (2013, s. 814–815)

määrittävät yksinäisyyden kaksiulotteisesti emotionaaliseen ja sosiaaliseen yksinäisyyteen Junttilan (2010) tavoin. Nämä yksinäisyyden muodot ovat yleisesti käytettyjä yksinäisyyden kuvaamisessa.

On tärkeä myös erottaa käsite yksinäisyys ja yksinolo. Yksinolo on itse valettua eikä tahatonta kuten yksinäisyys. Junttilan mukaan (2015, s. 19) yksinolo on fyysistä ja yksinäisyys on psyykkistä erillisyyttä muihin ihmisiin. Ihmisen ollessa yksin hän voi kokea yksinäisyyttä, mutta näin ei kuitenkaan aina ole. Hän myös kuvaa, että varsinkin lapsilla yksinolo ja yksinäisyys kuitenkin usein kulkevat käsi kädessä, mutta on ihmisiä, jotka nauttivat yksinolosta. Tämän vuoksi voikin olla haastavaa tunnistaa, milloin yksinolo on haluttua ja milloin ei. Yksinäisyyttä voi myös kokea muiden ihmisten seurassa, esimerkiksi yksilö voi kokea itsensä ulkopuoliseksi, niin ettei kuulu porukkaan (Junttila, 2015, s. 19). Ystävyysuhteet ja porukkaan kuulumisen merkitys kasvavat iän myötä. Varhaislapsuudessa ystävyysuhteiden muodostaminen sekä ylläpitäminen perustuvat yleensä läheisyyteen ja yhteisten toimintojen jakamiseen (Qualter, ym., 2015, s. 251). Kuitenkin koko lapsuuden ajan ystävyysuhteiden merkitys kasvaa yhä tärkeämmäksi (Qualter, ym., 2015, s. 251). Varsinkin nuorilla vertaissuhteiden ja yhteenkuuluvuuden merkitys on suuri.

Yksinäisyys on ilmiönä sosiaalinen, sillä siihen vaikuttaa ihmisen ympäristö ja niiden välinen suhde. Yksinäisyys, kuten huono mieliala tai masennus, voi myös tarttua (Junttila, 2016, 54). Yksinäinen henkilö myös usein tulkitsee sosiaalisia tilanteita negatiivisesti, mikä johtaa yksinäisyyden jatkumiseen ja mahdollisesti sosiaalisten tilanteiden välttelemiseen (Junttila, 2016, s. 53). Yksinäisyys voi siis johtaa lisääntyvään yksinäisyyteen, eli on hankalampaa päästä yksinäisyydestä irti kuin löytää lisää ystäviä, jos niitä on jo ennestään. Huonot kokemukset voivat saada epäilemään uusien ihmissuhteiden muodostamista.

## 2.3 Syitä yksinäisyydelle

Yksinäisyyden syyt ovat moninaisia ja ne voivat olla päällekkäisiä. Syitä yksinäisyydelle on fyysisiä, psyykkisiä, sosiaalisia ja ympäristötekijöitä (Junttila, 2015, s. 125). Yksinäisyyteen voi vaikuttaa tilannetekijät, kuten usein muuttaminen tai



luokan vaihtuminen (Junttila 2015, s. 120). Lapsilla ystävyys-suhteita muodostuu paljon koulussa, minkä vuoksi muuttaminen tai luokan vaihtaminen on suuri muutos. Erilaisuus voi myös johtaa yksinäisyyteen, jos kokee esimerkiksi, että ei sovi mihinkään porukkaan ja joutuu syrjityksi käytöksen tai ulkonäön perusteella (Nevalainen, 2009, s. 34–35). Myös sosiaaliset ja kognitiiviset taidot vaikuttavat, kuten esimerkiksi ujous ja epäsosiaalisuus (Junttila, 2015, s. 122). Sosiaalisia taitoja voi myös oppia, minkä vuoksi niiden opettaminen on tärkeää myös yksinäisyyden ehkäisemisen kannalta. Yksinäisyyteen vaikuttaa sosiaalinen maine, eli jos on jo tunnettu henkilö, jolla on jo kavereita, on helpompi saada niitä lisää, mutta jos on yksinäinen, on se haastavampaa (Junttila, 2015, s. 123). Myös lapsena koettu kaltoinkohtelu tai huomiotta jättäminen voivat johtaa yksinäisyyteen esimerkiksi, jos lapsi ei voi kutsua kavereita kylään tai hänellä on itsetunto-ongelmia (Junttila, 2015, s. 124–125). Kuitenkaan ei voida suoraan tulkita, että jos lapsella on jotain näistä tekijöistä, hän olisi automaattisesti yksinäinen. Koska yksinäisyys on niin suhteellinen kokemus, voi kaksi eri ihmistä samoilla taustatekijöillä kokea sosiaalisen elämänsä hyvin erilaiseksi. Myös sattumalla on osansa asiaan. Siitä, kenen viereen istut ensimmäisenä koulupäivänä, voi muodostua elinikäinen ystävä tai ei.

Koti on tärkeä ympäristö lapsen elämässä. Se on tärkeä lapsen kehityksen sekä psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin kannalta (Junttila, 2015, s. 126). Kotona useimmiten lapsi kokee hyväksyntää ja yhteenkuuluvuutta, mutta joskus koti voi saadakin lapsen kokemaan yksinäisyyttä (Junttila, 2015, s. 126). Yksinäisyys on myös periytyvää, eli yksinäisten vanhempien lapset ovat todennäköisemmin yksinäisiä (Junttila, 2015, s. 129). Geenit vaikuttavat tutkimuksen mukaan enemmän nuorten lasten yksinäisyyteen, ja niiden merkitys vähenee iän myötä. Kasvu-ympäristön merkitys taasen lisääntyy lapsen iän myötä (Junttila, 2015, s. 129–130). Vanhempien sosiaaliset taidot ja käyttäytymisen mallit myös siirtyvät opetettuina lapselle niin hyvässä kuin pahassa. Vaikka yksinäisyys on periytyvää, kuten masennus tai ahdistuneisuus, eli jokin peritty ominaisuus tai luonteenpiirre, kuten ujous altistaa lapsen yksinäisyydelle, ei se automaattisesti tarkoita, että lapsesta tulee yksinäinen (Junttila, 2015, s. 132–133). Kaikkien riskitekijöiden rinnalla vaikuttavat myös ympäristö, varhaiset vuorovaikutussuhteet

ja monet muut tekijät (Junttila, 2015, s. 133). Myös varhainen riskitekijöiden huomaaminen ja niihin puuttuminen vaikuttavat ja voivat auttaa lasta. Nuorten ja lasten kohdalla riskitekijöihin puuttumisen on todettu vähentävän yksinäisyyttä (Eccles & Qualter, 2021, s. 28). Heinrichin ja Gullosen (2006, s. 711) mukaan yksinäisyyden tunnistamista ja arviointia voidaan edesauttaa ymmärtämällä paremmin yksinäisyyden ominaispiirteitä. Tämän vuoksi lapsien yksinäisyyden tutkiminen olisi tärkeää, etenkin yksinäisyyden ehkäisemisen kannalta.

## 3 LASTEN KUVAKIRJALLISUUS

### 3.1 Lastenkirjallisuus

Lastenkirjallisuus on kirjallisuuden lajina erityinen, sillä sen sisältämät rajat eivät ole tarkkoja. Lastenkirjallisuus on yksi ainoista kirjallisuudenlajeista, jossa teksti määräytyy mahdollisten lukijoiden iän perusteella (Mustola, 2014). Aerila ja Kauppinen (2021) taas määrittelevät, että lastenkirjallisuuteen kuuluvat kaikki kirjallisuuden lajit, kuten lorut, runot, kertomukset, lasten tietokirjat, sadut ja dialogimaiset tarinat. Heidän mukaansa on luonnollista, että lastenkirjallisuus pitää sisällään laajasti eri lajeja, sillä lapsia on monenlaisia sekä ikäisiä, joten kiinnostuksen kohteet vaihtelevat. Lastenkirjallisuus on pääsääntöisesti lapsille suunnattua kirjallisuutta, jota aikuiset ovat enimmäkseen tuottaneet. Näin ollen aikuisten päätävävallassa on, mitä lapset tulevat lukemaan ja mitä heidän oleteen haluavan lukea (Nobelman, 2008, s.4). Nobelman (2018, s. 4) myös kuvailee lastenkirjallisuuden määrittävän lukijakunnan mukaan ja sen olevan mitä tahansa kirjallisuutta, jota lapset sattuvat lukemaan. Lastenkirjallisuudeksi käsitellään ne asiat, jotka lukijat kokevat kuuluvan osaksi sitä (Mustola, 2014, s. 12). Lastenkirjallisuuden voidaan siis ajatella olevan hyvin laaja käsite, joka mukautuu lukijakunnan mukaan. Puhuttaessa lapsista tarkoitetaan yleisesti alle 18-vuotiaita, minkä takia lastenkirjallisuuden lukijakunta on hyvin laaja. Lapseksi määritellään alle 18-vuotias henkilö myös Yhdistyneiden Kansakuntien Lapsen Oikeuksien Sopimuksessa (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/21.08.1991).

Mustola (2014, s. 183) esittää lastenkirjallisuudelle kolme keskeistä erityispiirrettä, jotka ovat huumori, vertauskuvallisuus sekä kirjoitustyyli. Huumorin koetaan olevan keventävä tekijä vaikeita ja hankalia aiheita käsitellessä. Lastenkirjallisuudessa asiat pyritään usein kertomaan symbolisesti tai vertauskuvallisesti, sillä kohdeyleisön, eli tässä tapauksessa lasten, on helpompi ymmärtää vaikeitakin aiheita esimerkiksi erilaisten fiktiivisten hahmojen tai miljöiden kautta. Aihe ei välttämättä ole ratkaiseva tekijä tarinan kannalta, vaan se, miten siitä kirjoitetaan, sillä erilaiset kirjoitustyylit tuottavat vaihtelevia lopputuloksia (Mustola, 2014, s. 183–185). Lastenkirjallisuuden pääasiallisena lukijakuntana on

yleensä lapset. Lastenkirjallisuus tarkoittaa Mustolan (2014, s. 10) mukaan nimenomaan lapsille kirjoitettuja kirjoja. Voidaankin päätellä, että lastenkirjallisuudella on eräänlainen erityispiirre, sillä kirjallisuutena se määritellään lastenkirjallisuudeksi kohdeyleisönsä vuoksi. Aikuisilla on tietynlainen valta ja vaikutus mahdollisuus lastenkirjallisuuden suhteen sillä, useat toimijat kuten kasvatustajat, kirjoittajat, kriitikot sekä kustantajat pitävät itsellään vaikutusvaltaa liittyen kirjojen tarjontaan sekä siihen, mitä lapsille mahdollisesti luetaan (Mustola, 2014, s. 16).

Lasten kuvakirjallisuudessa on usein mukana erilaisia opetuksia lapsille, mutta pääsääntöisesti niiden tarkoituksen voidaan ajatella olevan ilon tuottaminen sekä viihdyttäminen. Samasta aiheesta mainitsee myös Heikkilä-Halttunen (2010), jonka mukaan lastenkirjallisuuden tehtävänä on usein opettaa. Vaikka kirjan tarkoituksena ei olisi selkeästi aiheiden opettaminen, voi lukija löytää kirjojen tapahtumista myös opetuksellisia ratkaisuja tai piirteitä. Heathin ym. (2017) tutkimus osoittaa, että lastenkirjallisuuden avulla pystytään tukemana erilaisten tunteiden käsittelyssä.

### **3.2 Kuvakirjat**

Kuvakirjat ovat lastenkirjallisuuden yleinen muoto. Suurin osa varsinkin pienemmille lapsille tarjotusta lastenkirjallisuudesta on kuvakirjoja (Nobelman, 2008, s.11). Kun kuvakirjojen kohdeyleisöä mietitään, ne yhdistetään yleensä osaksi lastenkirjallisuutta. Kuvakirja voidaan määritellä myös juuri kohdeyleisönsä, mukaan eli sitä kutsutaan ”lasten kuvakirjaksi” (Rhedin, 1992, s. 15–16; Heinimaa, 2001, s. 142 mukaan). Kuvakirjoista ei kuitenkaan ole olemassa mitään yhtä yksiselitteistä määritelmää (Heinimaa, 2001, s. 142). Gibson (2010) käsittelee kuvakirjan vertailemalla ja rinnastamalla sitä sarjakuviin sekä sarjakuvakirjoihin, sillä nämä yhdistelevät kuvaa sekä tekstiä. Kuvakirjoissa on tyypillistä, että kuva ja teksti ovat niin sanotusti riippuvaisia toisistaan. Tyypillisesti kuvakirjan sivu sisältää vähän tekstiä ja yhden tai rajoitetun määrän kuvia (Gibson, 2010, s.101). Tarina etenee sivu kerrallaan, ja sivuilla on yleensä yksi tai useampi kuva ja pieni määrä tekstiä. Kuvakirjoista on hyvä erotella kuvitetut kirjat, joiden

ero on siinä, että kirjoissa olevat kuvat ja tekstit eivät välttämättä riipu toisistaan. Kuvitetuissa kirjoissa teksti sekä tarina ovat ymmärrettävissä ilman kuviakin (Gibson, 2010, s. 101). Yleensä kuva ja teksti tukevat ja täydentävät toisiaan, vaikka ne voitaisiin ymmärtää myös irrallisina osina. Kuvissa tosin on paljon tulkinnanvaraa lukijalle, sillä eri ihmiset näkevät asioita eri tavoin. Kuvan tulisi tukea tekstiä, mutta myös täydentää sitä (Heikkilä-Halttunen, 2015, s. 40). Kuvakirjat jättävät usein lukijalle tulkinnanvaraa, jolloin tarinasta ja kuvista saattaa muodostua lukijoille erilaisia käsityksiä. Aikuisten tulkinnat saattavat erota lasten tulkinnoista, sillä lukijoiden lähtökohdat eroavat toisistaan. Lapset tulkitsevat kuvia omista lähtökohdistaan sekä heidän havaintomaailmastaan käsin (Aerila & Kauppinen, 2021, s. 28).

Lasten kuvakirjoissa kuvilla on suuri merkitys lapsille. Loivamaan (2002, s.7) mukaan kuvituksen ydin voi olla lapselle kirjoitettua sanomaa voimakkaampi. Varsinkin pienempien lasten kohdalla kuvat kiinnittävät yleensä heidän huomionsa ensimmäisenä, varsinkin niiden ollessa värikkäitä. Värit ovat yksi kuvakirjojen perusominaisuuksista. Kaikki kuvakirjat eivät kuitenkaan ole värillisiä. Barr (2013, s.205) tutki, kuinka pikkulapset oppivat erilaisista 2D-materiaaleista. Hänen tutkimuksessaan todettiin pienten lasten oppivan paljon symbolisista esineistä, kuten kuvakirjoista. Kuvakirjoilla on mahdollisuus toimia lapsille viihdykkeenä, sekä mahdollisesti opettavana tilanteen mukaan.

Kuvakirjoja yleensä luetaan yhdessä aikuisten kanssa, ja näin toimiessa saattaa se lisätä myös lapsen ymmärrystä tarinasta (Gibson, 2010, s. 104). Varsinkin pienimpiä lapsia kiinnostaa kirjoissa usein juuri kuvat ja niiden tutkiminen. Vanhemmille lapsille myös tarina saattaa herättää isompaa kiinnostusta. Strouse, ym. (2018) tuovat esille tutkimuksessaan, että aikuisten luomat keskustelut kirjojen aiheista tukevat parhaiten lasten oppimista kirjoissa esitetyistä aiheista. Pelkkä tarina tai kuvat eivät välttämättä tuo lapsille tarpeeksi tietoa aiheesta, joten voidaankin ajatella, että kirjoja käsiteltäessä aikuisten tuki on lapsille tärkeää. Kasvatustieteen näkökulmasta lasten kuvakirjoja voidaan pitää esimerkiksi lukutaidon kehittäjänä ja niitä hyödynnetään paljon esimerkiksi varhaiskasvatuksen parissa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) kirjaakin, että lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Kuvakirjat etenevät

yleensä hyvin johdonmukaisesti ja ytimekkäästi, jolloin pienemmätkin lukijat tai kuuntelijat jaksavat keskittyä. Kuvakirjojen tavoitteena on osittain huvittaa lapsia, mutta niiden avulla voidaan käsitellä myös haastavampia aiheita (Heinimaa, 2001, s. 144, 152).

### 3.3 Yksinäisyyden käsittely lasten kuvakirjoissa

Yksinäisyys voi tunteena ja ilmiönä olla hankala aihe lapsille, sillä tietoisuus siitä voi olla vähäistä varsinkin, jos itse ei ole kokenut sitä. Vaikka yksinäisyys ei aiheena ole välttämättä kaikille epämukavin, saattaa se herättää monenlaisia tunteita lapsissa ja muissa ihmisissä. Kirjallisuudessa esiintyvät hahmot voivat olla usein lapsille helposti samaistuttavia, mikä saattaa edesauttaa tunteiden käsittelyä. Mustolan (2014, s. 171) kuvaa artikkelissa ”Pertti hyppäsi kerrostalon katolta” tulevien varhaiskasvatuksen opettajien tuntemuksia epämukavien aiheiden käsittelystä kirjallisuuden avulla. Lastenkirjoja pidettiin hyvinä apuvälineinä, sillä ne toimivat keskustelun herättäjinä sekä toivat apuja tunteiden käsittelyyn. Lastenkirjallisuudelle on tyypillistä, että aiheita saatetaan käsitellä hyvin hennosti, eikä kovinkaan rajusti. Mustola (2014, s. 177) kertoo, että lastenkirjallisuudelle tyypillinen piirre on lasten viattomuuden suojeleminen, kirjoissa asioita käsitellään lasta suojelemaan. Tämä saattaa vaikuttaa aiheen käsittelyyn epärealistisesti, jolloin myös lukija saa aiheesta vain pintapuolisen käsityksen. Tämä kuitenkin on ymmärrettävää, minkä takia on hyvä miettiä tarinoiden ja kuvien pelottavuutta ja epärealistisuutta.

Seppänen (2017, s. 55–56) kertoo tutkielmansa tuloksissa, kuinka suomalaisissa lasten kuvakirjoissa käsiteltiin yksinäisyyttä varsin realistisesti, mutta lastenkirjallisuudelle tyypillinen piirre, viattomuuden suojeleminen, oli havaittavissa kirjoissa selvästi. Tämä näkyi Seppäsen (2017, s.48) mukaan siinä, että jokaisessa kuvakirjassa oli onnellinen loppu ja yksinäisyys näyttäytyi niissä lievempinä lieveilmiöinä. Onnelliset loput ovat yleinen näky lasten kuvakirjallisuudessa.

Magnet ja Dunnington (2022) selvittivät artikkelissaan, kuinka yksinäisyydestä opetetaan lastenkirjallisuudesta ja kuinka ylipäätään tunteita käsitellään niissä. Heidän artikkelissansa saatiin selville, että yksinäisyydellä on monia eri

muotoja, sillä heidän tutkimat kirjat kuvasivat yksinäisyyttä eri sävyissä. Lasten kirjallisuudessa voi ilmetä erilaisia muotoja ja näkökulmia yksinäisyydestä. Aiheen esittäminen voi erota kirjojen välillä selvästi, riippuen kirjan tarinan lähtökohdista ja tarinan etenemisestä.

## 4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

### 4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella lasten kuvakirjoissa esiintyvää yksinäisyyttä ja siihen liittyviä tapahtumia niin kuvituksen kuin tekstin kautta. Tarkastelemme myös, millaisia syitä lasten kuvakirjallisuudessa, kirjojen kuvissa ja teksteissä, löytyy yksinäisyydelle. Tutkimustavoitteen pohjalta muodostettiin kaksi tutkimuskysymystä.

1. Miten yksinäisyys ilmenee lasten kuvakirjoissa?
2. Millaisia syitä yksinäisyydelle löytyy lasten kuvakirjoissa?

### 4.2 Tutkimuksen lähestymistapa

Tutkimus on tutkimusotteeltaan kvalitatiivinen, sillä pyrimme löytämään monipuolista tietoa tutkittavasta ilmiöstä eli yksinäisyydestä lasten kuvakirjoissa. Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa on lähtökohtana kuvata todellista elämää ja pyrkiä tutkimaan tutkimuksen kohdetta kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi ym., 2016, s. 161). Tässä tutkimuksessa pyrimme löytämään kokonaisvaltaista tietoa aiheeseemme liittyen. Laadulliselle tutkimukselle on yleistä pyrkiä ymmärtämään tarkasteltavaa ilmiötä sen kohteena olevien tutkittavien näkökulmasta (Juuti & Puusa, 2020). Tässä tutkimuksena on tarkoituksena tarkastella ilmiötä kuvakirjojen näkökulmasta. Tyypillistä laadulliselle tutkimukselle on tuottaa yksityiskohtaista tietoa pienestä tutkimusjoukosta (Patton, 2002, s. 14). Tämä lisää tutkimuksen syvällisempää ymmärrystä ilmiöstä, mutta Pattonin (2002) mukaan se myös vähentää mahdollisten tulosten yleistettävyyttä.

Tutkimuksemme perustana toimii hermeneuttinen tieteenfilosofia. Tässä tieteenfilosofiassa aineistoa tulkittaessa otetaan huomioon ympäröivä kulttuurinen konteksti (Patton, 2002, s.113–114). Hänen mukaansa hermeneutiikka toisinaan haastaa ajatuksen siitä, että tulkinta voisi olla täysin oikein tai totta. Tulkinnat ovat kuitenkin tutkijasta riippuvia ja niihin vaikuttaa tutkijan mahdolliset



ennakkoluulot ja esimerkiksi kulttuurinen tausta. Hermeneutiikan mukaan täytyy tuntea tutkija sekä tutkittavat, jotta se voidaan liittää hermeneuttiseen kontekstiin (Patton, 2002, s.115). Hermeneutiikkaa hyödynnetään legendojen ja tarinoiden tulkitsemisessa (Patton, 2002, s.114).

### 4.3 Tutkimusaineisto

Tutkimuksemme kohteena on yksinäisyyttä käsittelevät lasten suomenkieliset kuvakirjat, jotka on julkaistu vuosina 2016–2021. Kuvakirjoissa tekstin ja kuvien suhde on melko yhdenvertainen, eli melkein jokaisella aukeamalla on kuvia sekä tekstiä. Yhdessä teoksessa on aukeamia, joissa ei ole ollenkaan tekstiä. Halusimme saada aineistoa mahdollisimman monipuolisesti, minkä takia valitsimme kaikki kirjat eri kirjailijoilta.

Tutkimusaineiston teoksenamme ovat ”Sara ja Takku” (Birck, J. & Varpu, M. 2018), ”Lapsi tuli kuusta” (Ville Hytönen, 2020), ”Pisara kuonolla, Mur” (Kaisa Happonen & Anne Vasko, 2020), ”Myrskyn aarre” (Riika Helle-Kotka & Leea Pienimäki, 2021) ja ”Peetu ja metsän väki” (Noora Hattunen, 2016). Seuraavaksi esittelemme teokset lyhyesti. Tarkemmat sekä laajemmat kuvaukset teoksista löytyy liitteestä 1. Kaikki aineistoon kuuluvat teokset ovat suunnattu yli kolmevuotiaille.

”Sara ja Takku” (Birck, 2018) teoksessa Sara muuttaa uuteen naapurustoon ja on yksinäinen, koska hänen äidillään ei ole juurikaan aikaa hänelle. Pihan lapsetkaan eivät halua leikkiä hänen kanssaan ja käskevät Saran painua sinne, mistä tulikin. Sara on surullinen ja lukee lempikirjaansa poneista ja toivoo ponia, joka mahtuisi talon hissiin. Sara löytää Takku ”ponin” Jokaiselle jotain -puodista. Takku-ponista, joka on oikeasti koira, tulee Saran ystävä. Takun kanssa Sara auttaa pihalla leikkivää Perttiä, joka satutti jalkansa. Tämän jälkeen pihan lapset haluavat leikkiä Saran ja Takun kanssa.

”Lapsi tuli kuusta” (Hytönen, 2020) kertoo lapsesta, joka asuu Kuussa yksin. Hän katsoo Maata ja ihailee sen kauneutta. Hän päättää mennä Maahan, sillä siellä on muita lapsia ja kaunista. Kun hän saapuu Maahan, ihmiset ovat hyvin kiinnostuneita, mistä hän tuli, ja hänet ympäröivät reportterit ja kaupungin melu.

Lopulta lapsi kapuaa hotellin katolle katsomaan Kuuta ja huomaa yhä olevansa yksinäinen ja inhoavansa melua.

”Pisara kuonolla, Mur” (Happonen & Vasko, 2020) teoksessa Mur-karhun kuonolle putoaa pisara ja hän haluaa kertoa siitä jollekin, mutta ei voi. Yksi kirjan hahmoista Iso on lähtenyt hetkeksi pois ja sanonut, ettei sitä saa häiritä. Muria harmittaa, sillä hän tekee hauskoja temppuja, mutta ole ketään kelle näyttää. Lopulta Mur kaatuu nurmikolle ja Iso makaa siinä myös. Mur hymyilee ja Iso kysyy miksi, Mur ei kerro ja sanoo, että häntä ei saa nyt häiritä sillä hän katselee taivasta itseksensä.

”Myrskyn aarre” (Helle-Kotka & Pienimäki, 2021) teos kertoo Myrskystä, joka etsii ystävää. Myrsky on yksinäinen, sillä hän ei tiedä, kuka hänen ystävänsä on ja mistä löytää tämän. Hänen isoisänsä on kertonut aikoinaan, että hänen ystävänsä on aarresaari. Myrsky lähtee seikkailulle etsimään ystävää ja tapaa matkan varrella monia hahmoja. Lopulta hän löytää aarresaaren ja piirtää tämän kartalle. Myrsky toteaa: ”ystäväni sinä olet se aarre, saari, jonka löysin”.

”Peetu ja metsänväki” (Hattunen, 2016) teoksessa Peetu-poro on yksinäinen Rovaniemellä asuva poro, jota muut porot eivät hyväksy joukkoonsa, koska on erivärinen kuin muut lauman porot. Vaikka Peetu kokee yksinäisyyttä, on hän hyvin rohkea. Peetu tutustuu muuhun metsänväkeen ja löytää ystäviä erilaisista eläimistä. Muut eläimet onneksi hyväksyvät Peetun juuri sellaisena kuin hän on. Lopussa Peetu löytää kaksoisveljensä, josta hän ei aiemmin tiennyt mitään. Nyt Peetu ei ole enää yksinäinen.

#### **4.4 Tutkimusaineiston keruu**

Tutkimuksemme aineistonkeruumenetelmänä on hyödynnetty valmista aineistoa, eli lasten kuvakirjoja. Hankimme aineiston Keski-Suomen kirjastoista eli Keski-kirjastosta. Valitsimme aineiston hankintapaikaksi kirjaston, sillä koimme sen käytännöllisimmäksi tavaksi hankkia kirjoja. Kirjastoissa on hyvin laaja valikoima kirjoja myös meidän aiheestamme. Kirjastot ovat myös helposti saatavilla

kaikille, juuri esimerkiksi lapsille ja varhaiskasvatukseen. Emme myöskään halunneet ostaa kirjoja, joten lainaaminen oli sopiva ratkaisu. Valitsemamme aineistonkeruu rajasi pois kirjoja, jotka eivät löydy kirjastosta.

Aloitimme tutkimuksen aineistokeruun etsimällä sopivaa aineistoa liittyen yksinäisyyteen sekä ulkopuolisuuteen. Lainasimme kirjoja Keski-kirjaston nettisivujen hakutoimintoa hyödyntäen molempiin ilmiöihin liittyen, ja luimme ne läpi. Lainasimme kolme yksinäisyyteen ja kolme ulkopuolisuuteen keskittyvää lasten kuvakirjaa. Päädyimme kuitenkin rajaamaan aineistoamme, ja tiputimme ulkopuolisuuden ilmiön pois kokonaan tutkimuksestamme. Tämän jälkeen lähdimme keskittymään pelkästään yksinäisyyden ilmiöön.

Yksinäisyyteen liittyvän aineiston etsimisen aloitimme tekemällä tarkennetun haun Keski-kirjaston nettisivuilla. Etsimme aineistoa hakusanalla ”yksinäisyys” ja valitsimme aineistotyyppiksi kirjan. Tämä haku tuotti 950 teosta. Tämän jälkeen rajasimme hakua siten, että valitsimme kohderyhmäksi ”lapset ja nuoret” ja genreksi ”kuvakirjat”. Tämä tuotti 95 hakutulosta. Seuraavaksi lähdimme lukemaan kirjojen kuvauksia, joiden perusteella lainasimme 11 teosta. Tiputimme kirjoista heti kaksi pois, sillä ne oli luokiteltu tunnekasvatuskirjoiksi. Tutkimuksessa halusimme keskittyä kirjoihin, joiden tarkoituksen ei ole suoranaisesti tunteiden opettaminen. Luimme kirjat läpi, minkä jälkeen valitsimme aineistoksi viisi kirjaa, jotka olivat sisällöltään sopivimpia. Rajasimme aineistomme suuruudeksi viisi kirjaa, sillä koemme sen olevan sopiva määrä tähän tutkimukseen. Teosten määrä on suhteellisen pieni myös sen vuoksi, että kandidaatin tutkielman laajuus on hyvin rajattu. Laadullisen tutkimuksen ei myöskään ole tarkoitus niinkään tehdä yleistyksiä, kuten esimerkiksi määrällisessä tutkimuksessa (Tuomi ja Sarajärvi, 2018), joten aineiston ei tarvitse olla laaja.

## 4.5 Aineiston analyysi

Laadullisessa aineiston analyysissä luodaan aineistoon selkeyttä sekä tiivistetään aineistoa hävittämättä informaatiota (Eskola & Suoranta, 2008, s. 137). Valitsimme teoriaohjaavan sisällönanalyysin, koska analyysiamme ohjaa teoria, mutta tutkimuksemme aineisto ei perustu pelkästään teoriaan. Teoriaohjaavassa

sisällönanalyysissä teoria tuodaan tutkimukseen valmiina niin sanotusti ilmiöstä ”jo tiedettynä” (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 133). Tutkimuksemme sisältö muodostuu aineistoa ja teoriaa hyödyntäen. Teoriaohjaava sisällönanalyysi etenee lähtökohdiltaan aineiston ehdoilla kuten aineistolähtöinen analyysikin, tämän ero ilmenee siinä, miten abstrahoinnissa empiirinen aineisto yhdistetään osaksi teoreettisia käsitteitä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 133).

Tutkimuksessamme tutkittiin lasten kuvakirjoja. Kuvakirjoja tutkiessamme analysoimme niin kuvia kuin tekstiäkin. Analyysin tavoitteena oli löytää lasten kuvakirjoista yksinäisyyden ilmenemisen tapoja ja sille löytyviä syitä. Kuvakirjojen analyysissä tärkeää on kuvien ja tekstin vuoropuhelu ja niiden analysointi. Kuva ja teksti yhdistyvät kuvakirjassa erottamattomaksi kokonaisuudeksi ja vaikuttavat toistensa tulkintaan (Nieminen, 2022, s. 27). Käytännössä kuvaa ja sanaa jatkuvasti yhdistellään, ja ne toimivat sujuvasti yhdessä merkityksiä välittäen, mutta sekä kuva että kieli luovat merkityksiä yhdessä ja erikseen (Mikkonen, 2005, s. 382). Kuvilla ja tekstillä on siis myös omat vahvuutensa tarinan kertomisessa, joten analyysissämme meidän tuli huomioida kuvan ja sanan yhteisvaikutus sekä se, kuinka ne tuovat eri asioita tarinasta esille. Analyysia tehdessä voidaan kiinnittää huomiota eri teemoihin (Nieminen, 2022, s. 29–30), kuten tässä tutkimuksessa yksinäisyyteen. Voidaan myös painoittaa eri lailla kuvan tai tekstin analyysiä ja niissä eri näkökulmia, kuten esimerkiksi tarinaa tai lukijan näkökulmaa (Nieminen, 2022, s. 28–29).

Kuvakirjan aukeamaa tarkastellaan kokonaisuutena riippumatta siitä, ovatko kuvitus ja teksti koko aukeaman peittäviä vai onko kyseisellä aukeamalla mahdollisesti useampia kuvia ja tekstejä (Nieminen, 2022, s. 32). Teksti kuvaa paremmin ajallista informaatiota ja vie tarinaa eteenpäin, kun taas kuva kuvaa paremmin ympäristöä ja välittää tunteita (Martinez & Harmon, 2012, s. 324). Tutkimuksemme analyysia ohjaa teoriaohjaavan sisällönanalyysin lähtökohdat. Teoriaohjaava sisällönanalyysi aloitetaan kokoamalla alkuperäiset ilmaukset, minkä jälkeen niistä muodostetaan pelkistettyjä ilmauksia, tämän jälkeen muodostetaan alaluokat ja yläluokat (Tuomi & Sarajärvi, 2011, s. 118).

Analyysin toteutimme talven 2024 aikana. Analyysimme keskittyy yksinäisyyden määrittelyyn, hyödynsimme analyysissä Junttilan (2010) sekä Lyyran ja

Välimaan (2023) muodostamia yksinäisyyden muotoja, joita ovat sosiaalinen ja emotionaalinen yksinäisyys. Sosiaalinen ja emotionaalinen yksinäisyys ilmenevät eri tavoilla, sillä sosiaalinen yksinäisyys on ulkopuolisuutta erilaisista ryhmistä, kun taas emotionaalinen yksinäisyys on läheisen toveruuden puutetta (Junttila, 2015, s. 34). Kuten Junttila (2015, s. 19) kuvaa, lapsilla nämä usein menevät päällekkäin, eikä emotionaalinen tai sosiaalinen yksinäisyys eroa kovin lapsilla. Yksinäisyydelle on monia eri syitä, mitä olemme myös aikaisemmin tässä tutkimuksessa käsitelleet, ja näitä syitä etsimme aineistosta toisen tutkimuskysymyksemme mukaan.

Aloitimme analyysin tutustumalla kirjoihin, jotka olimme valinneet osaksi tutkimusta. Keskityimme kirjoihin tutustuessa tekstien sekä kuvien kokonaisuuteen. Aloitimme lukemalla kirjat kokonaan. Kokosimme muistiinpanoja kirjojen sisällöistä lukiessa niitä. Tämän jälkeen aloitimme lukemaan kirjat uudestaan läpi kiinnittäen tällä kertaa erityisesti huomiota tutkimuskysymyksiimme, eli kuinka yksinäisyys ilmenee ja millaisia syitä sille löytyy kirjallisuudesta.

Kuvien analyysissa hyödynsimme semiotiikkaa. Semiotiikan tavoitteena on tutkia kuvia siten kuin ne olisivat kirjoitetussa muodossa, tässä tutkimustavassa analysoidaan kuvissa esiintyviä piilomerkityksiä (Seppä, 2012, s. 128). Päädyimme tekemään kuva-analyysin vain niistä kirjojen osista, jotka koimme hyödyllisiksi tutkimuksellemme. Kirjoissa oli selkeitä osia, jotka käsitelivät tutkimuskysymyksiimme liittyviä aiheita. Kuvien ilmaisuun vaikuttavat Niemisen (2022, s.33) mukaan väri, muoto, viiva, koko ja materiaalisuus, jotka ovat sommittelun kautta yhteydessä toisiinsa. Hänen mukaansa myös muodot ja niistä tehdyt tulkinnat, esimerkiksi kohteen koosta sekä perspektiivistä vaikuttavat tulkintaan. Kuvat myös herättävät tunteita esimerkiksi aiheen ja värien avulla (Nieminen, 2022, s. 33). Tutkijan mahdolliset omat näkemykset ja kokemukset voivat vaikuttavaa kuvien tulkintaan. Visuaalisen kerronnan avulla voidaan myös tuoda näkyväksi tosielämässä näkymätön yksityinen mieli (Kokko, 2014 s. 90). Kuvat voivat esittää siis mitä vain, eikä niiden tarvitse noudattaa todellisuuden rajoja. Emme kokeneet tutkimuksemme kannalta relevantiksi tutkia muita kuvia, jotka eivät käsitelleet tutkimusaihettamme.

Ensimmäisenä vaiheena analyysissämme aloitimme litteroimaan kuvia valitsemastamme aineistosta. Litteroimme tutkimuskysymyksiemme kannalta relevantit kuvat kokonaan. Kiinnitimme erityistä huomiota siihen, miten yksinäisyys ilmenee kuvissa ja millaisia mahdollisia syitä yksinäisyydelle kuvasta löytyy. Litteroinnin jälkeen koimme tarvitsevamme selkeämmän kuvauksen löytämistämme ilmauksista, minkä vuoksi muodostimme Kuvuan (2007, s. 108) kuvien analyysirungon sekä oman aineistomme pohjalta tutkimukseemme sopivan analyysirungon (ks. Liite 2). Toisessa vaiheessa pyrimme muodostamamme analyysirungon avulla selkeyttämään ja pelkistämään kuvista löytämiämme havain-toja. Kolmannessa vaiheessa analysoimme tekstin teoriaohjaavaa sisällönanalyysia hyödyntäen, tekstin ja kuvat yhdistäen. Tässä kolmannessa vaiheessa seurasi jo aiemmin tässä luvussa mainitsemaamme Tuomen ja Sarajärven (2011) analyysivaiheita.

## TAULUKKO 1. Esimerkki kuva-analyysistä.

<b>Mihin etsitään vastausta? – Millaisia syitä yksinäisyydelle löytyy?</b>	
<b>Teos: Peetu ja metsän väki (Hatunen, 2016, aukeama 2).</b>	
<b>Havaittavat</b>	
<b>Hahmot</b>	Kuvassa näkyy Peetu (valkoinen, jolla on värikkäitä raitoja) ja 13 ruskeaa tai harmaata poroa. Hahmojen erilaisuus näkyy niiden eri väreissä.
<b>Ympäristö</b>	Talvinen luonnonmaisema, jossa on lumisia kukkuloita ja joulukuusi sekä kaksi muuta puuta. Kuvassa on auringonnousu/-lasku sekä kaksi valkeaa pilveä. Ympäristö on pääasiassa sinivalkoinen.
<b>Hahmojen väliset suhteet</b>	Peetu seisoo kuvan vasemmalla reunassa erillään muista poroista. Neljä poroa on kinoksen takana. Yhdeksän poro oli lähekkäin kuvan keskellä.
<b>Toiminta</b>	13 poroa tekee jouluvalmisteluja ja Peetu seisoo yksin puun takana.
<b>Ei havaittavat</b>	
<b>Tunteet</b>	Peetu näyttää surulliselta sillä sen suu on alaspäin ja silmä on alakulaisen näköinen. Muut porot, joiden kasvot näkyvät kuvassa näyttävät iloisilta sillä ne hymyilevät. Kaksi poroista ovat ilmeiltään neutraaleja.
<b>Tilanteen merkitys</b>	Kuva viestii, että Peetu on yksinäinen, sillä hän on kauempana muista, jotka pitävät hauskaa.

Taulukossa 1 on esimerkki kuvakirja-analyysistä. Analyysirunko on jaettu kahteen osaan ”havaittavat” ja ”ei havaittavat”. Kuvien analysoinnin jälkeen aloitimme sisällönanalyysin, jossa hyödynsimme Milesin ja Hubermanin (1994) kolmivaiheista aineistonanalyysia. Aineistoanalyysiamme ohjaa teoriaohjaavan sisällönanalyysin periaatteet. Teoriaohjaava sisällönanalyysi etenee lähtökohdiltaan aineiston ehdoilla, kuten aineistolähtöinen analyysikin (Tuomi & Sarajarvi, 2018, s.133).

Ensimmäiseksi aineisto pelkistetään eli redusoidaan, minkä jälkeen aineisto ryhmitellään, jota kutsutaan klusteroinniksi (Tuomi & Sarajarvi, 2018, s.122).

Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan kolmannessa eli viimeisessä vaiheessa, luodaan teoreettisia käsitteitä eli abstrahoidaan. Tämän rungon mukaan etenimme myös tässä tutkimuksessa. Analyysin aloitimme etsimällä tutkimuskysymyksiimme vastaavia kohtia aineistostamme ja pelkistimme nämä kohdat. Käsitteimme jokaisen tutkimuskysymyksemme erikseen: ensimmäiseksi halusimme selvittää, miten yksinäisyys ilmenee lasten kuvakirjallisuudessa. Tämän jälkeen siirryimme tarkastelemaan, millaisia syitä yksinäisyydelle löytyy lasten kuvakirjoista.

Taulukossa 2 pelkistimme taulukossa 1 esitetyt kuva-analyysin havainnot. Poimimme alkuperäisilmaukset, jonka jälkeen pelkistimme ilmaukset. Esimerkkinä taulukoissa toimii Peetu ja metsänväki (Hattunen, 2016) teos.

## TAULUKKO 2. Esimerkki kuva-analyysin pelkistämisestä

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetyt ilmaukset
Peetu seisoo kuvan vasemmassa reunassa erillään muista poroista.	erillään muista
13 poroa tekee jouluvalmisteluja ja Peetu seisoo yksin puun takana.	erillään muista
Peetu näyttää surulliselta sillä sen suu on alaspäin ja silmä on alakuloisen näköinen.	surullisuus
Peetu on yksinäinen, sillä hän on kauempana muista, jotka pitävät hauskaa.	erillään muista

Seuraavaksi lähdimme poimimaan aineistosta tutkimuskysymyksiimme sopivia aineisto-otteita. Tämän jälkeen pelkistimme nämä aineisto-otteet. Taulukossa 3 hyödynsimme samaa pohjaa kuin taulukossa 2. Muodostimme pelkistettyjä ilmauksia poimimalla alkuperäisilmauksista lausahdusten pääsanomat, jotka olivat ensimmäiseen tutkimuskysymykseemme sopivia.



### TAULUKKO 3. Esimerkki aineiston pelkistämisestä

Alkuperäisilmaukset Teos: Peetu ja metsänväki (Hattunen, 2016)	Pelkistetyt ilmaukset
”Peetu seurasi hieman alakuloisena muiden touhuja puun takaa. Hän olisi halunnut osallistua, mutta muut porot eivät halunneet häntä mukaan”. (Aukeama 2)	alakuloisuus yksinolosta ei haluta mukaan toimintaan
”Myös Peetu kertoi oman tarinansa siitä, kuinka hän on viettänyt kaikki nämä vuodet yksin seurailleen sivusta muiden porojen elämää, sekä suuresta haaveestaan olla aivan tavallinen poro”. (Aukeama 10)	yksinäisyydestä kertominen seurauksista kertominen haave tavallisuudesta
”Peetu oli koko elämänsä toivonut, että hän olisi niin kuin muut porot. Silloin häntä ei olisi kiusattu, hänellä olisi ollut ystäviä, eikä hän olisi koskaan ollut yksin”. (Aukeama 12)	toive samanlaisuudesta toive ystävydestä

Taulukossa 4 ilmenee, miten ryhmittelimme kuva- ja tekstiaineistosta muodostettuja pelkistettyjä ilmauksia alaluokkiin. Kokosimme samanlaiset ilmaukset yhteen, ja näistä ilmauksista muodostimme alaluokat. Nimesimme alaluokat niiden sisältöä kuvaavilla käsitteillä. Alaluokkien muodostamisessa meitä ohjasi Junttilan (2015, s. 13, 14, 46, 139) yksinäisyyden kuvaukset. Klusteroinnissa eli ryhmittelyssä luodaan pohja tutkimuksen perusrakenteelle sekä muodostetaan tutkittavasta ilmiöstä alustavia kuvauksia (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s.124).

**TAULUKKO 4.** Esimerkki aineiston klusteroinnista eli ryhmittelystä.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
alakuloisuus yksinolosta surullisuus toive samanlaisuudesta toive ystävydestä haave tavallisuudesta	tunteet
yksinäisyydestä kertominen seurauksista kertominen	aiheesta kertominen muille
ei haluta mukaan toimintaan erillään muista	erillään olo

Alaluokkien muodostamisen jälkeen muodostimme seuraavaksi pääluokat. Taulukko 5 kuvaa näitä Junntilan (2015) sekä Lyyran ja Välimaan (2023) määrittämiä yksinäisyyden muotoja ja ulottuvuuksia. Teoria ohjasi abstrahointia, sillä muodostimme pääluokat sen pohjalta.

**TAULUKKO 5.** Esimerkki tutkimuskysymyksen abstrahoinnista.

Alaluokka	Pääluokka
tunteet	emotionaalinen
erillään olo aiheesta kertominen muille	sosiaalinen

Teimme seuraavaksi kolmivaiheisen analyysin myös toisen tutkimuskysymyksemme mukaan. Hyödynsimme myös toisen tutkimuskysymyksen kohdalla kuva-analyysistä muodostamaamme tietoa sekä kirjallista aineistoa. Etenimme toisen tutkimuskysymyksen kanssa samaa kaavaa kuin ensimmäisen kanssa.

## 4.6 Eettiset ratkaisut

Jyväskylä yliopisto on sitoutunut noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) mukaista hyvää tieteellistä käytäntöä, johon kuuluvat huolellisuus, rehellisyys ja tarkka tutkimustyö. Yliopiston opiskelijoina toimiessamme nämä ohjaavat myös meitä. Eettisesti hyväksyttävä sekä luotettava tieteellinen tutkimus ja sen tulokset voivat olla uskottavia vain, tutkimuksen ollessa suoritettu hyvän tieteellisen käytännön (HTK) mukaan (TENK, 2023). Tutkijoina meillä on vastuu tutkimuksen eettisyydestä. Tutkimuksessamme meidän tutkijoiden omalla huolellisuudella sekä myös puolueettomuudella on keskeinen vaikutus koko tutkimukseen. Pyrimme täten huomioimaan eettisyyden koko tutkimuksemme ajan.

Eettisesti hyvin suunniteltu ja toteutettu tutkimus raportoidaan yksityiskohdat huomioiden ja tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaisesti (Hirsjärvi, ym., 2016, 24). Tutkijoina meidän tulee kunnioittaa myös muiden tutkijoiden töitä. Tutkimuksessamme viittaamme huolellisesti ja tarkasti muilta tutkijoilta otettuun tietoon. Tutkijoita meidän tulee olla puolueettomia, sillä analysoimme kuvakirjallisuutta, jossa on paljon tulkinnanvaraa. Meidän täytyy tuoda selkeästi ilmi tutkimuksessamme, milloin tulokset pohjautuvat omaan tulkin- taamme.

Tutkimuksen tuloksia tarkasteltaessa täytyy huomioida myös teok- sessa ilmenevät kirjailijan mahdolliset omat mielipiteet sekä tulkinnat ilmiöstä. On otettava huomioon myös, että meidän tutkijoiden mahdolliset omat tulkinnat voivat poiketa kirjailijan näkemyksestä. Tutkimuksemme kohdistuu valmiiseen aineistoon, emmekä tutki ihmisiä, joten tutkimuksemme ei vaadi anonymiteetin säilyttämistä. Valitsemme kuvakirjoihin on vapaa pääsy kaikilla, sillä ne ovat julkisesti saatavilla kirjastosta. Tämän takia aineistoon ei juurikaan kohdistu suu- ria eettisiä kysymyksiä.

## 5 YKSINÄISYYS LASTEN KUVAKIRJOISSA

### 5.1 Yksinäisyyden ilmeneminen

Ensimmäisen tutkimuskysymyksemme mukaan tarkastelemme aineistostamme, kuinka yksinäisyys ilmenee lasten kuvakirjallisuudessa. Löysimme kaikista tutkimusaineistomme kuvakirjoista eri tavoin ilmenevää yksinäisyyttä. Näitä yksinäisyyden ilmenemismuotoja olivat sosiaalinen ja emotionaalinen yksinäisyys.

Yksinäisyys ilmeni eniten sosiaalisena yksinäisyytenä aineistossamme. Sosiaalinen yksinäisyys ilmeni siten, että kirjan hahmolla ei ollut ystävää ja hän etsi itselleen ystävää tarinassa (aineistoesimerkki 1). Sosiaalinen yksinäisyys ilmeni myös siten, että ei tiedetty, kuka on ystävä ja ettei ollut ketään kenelle jutella. Erilläänolo ja asiasta puhuminen olivat myös sosiaalisen yksinäisyyden ilmenemismuotoja. Erilläänolo ilmeni esimerkiksi siten, että päähenkilöä ei otettu leikkiin mukaan ja häntä käskettiin menemään takaisin sinne mistä tulikin (liite 1, teos 4). Aineiston muutamissa kirjoissa erillään olo tuotiin esille myös kuvituksessa. Tämä näyttäytyi hahmojen sijoittelulla esimerkiksi siten, että yksi hahmo oli sijoitettu yksin kuvan nurkkaan ja muut hahmot olivat kuvassa keskenään toisessa reunassa. Sosiaalinen yksinäisyys ilmeni myös erillään olona muista, kun esimerkiksi kirjan hahmoa ei haluttu mukaan toimintaan.

#### Aineistoesimerkki 1

”Etsin ystävää, mutta meillä ei ole yhteistä kieltä. Etsin yhä ystävää, mutta en tiedä, missä ystävä asuu.” (Helle-Kotka & Pienimäki, 2021, aukeama 7)

#### Aineistoesimerkki 2

”Sitten Murin kuono ei enää kastunut. Vain kaksi pikkuruista pisaraa! Sitä ei voi kutsua sateeksi. ”Hassu juttu”, ajatteli Mur. Mutta ei ollut ketään, kelle kertoa siitä.” (Happonen & Vasko, 2020, aukeama 6)

Aineistossa yksinäisyys ilmeni ystävän etsimisenä, kun kirjan hahmo ei tiennyt, missä ystävä voi olla (liite 1, teos 2). Kirjan tarinassa ystävän etsiminen jatkuu kauan, mistä voi päätellä, että hahmolle on tärkeää ystävän löytyminen. Ystävän

puute nousi esille myös, että hahmolla ei ollut ketään kenelle jutella. Teoksessa 3 toistui useamman kerran päähenkilön harmi siitä, kun hänellä ei ollut ketään kenelle puhua, mikä korostaa ystävän puutetta tärkeänä teemana. Ystävän merkitys sekä ystävän puuttuminen kertovat sosiaalisten suhteiden merkityksestä. Tämä näkyi aineiston tekstissä, mutta ei ilmennyt kuvituksessa.

Sosiaalinen yksinäisyys ilmeni myös yksinäisyydestä puhumisena ja siitä johtuvien seurauksien kertomisena. Kirjan hahmo kertoi tarinassa muille hahmoille yksinäisyydestään ja mitä siitä on seurannut hänelle (liite 1, teos 1).

#### Aineistoesimerkki 3

”Äiti oli lopettanut poraamisen, mutta nyt hän imuroi. MINÄ HALUAN YHDEN YSTÄVÄN VÄHINTÄÄN Sara huusi niin lujaa kuin kykeni.” (Birck, 2018, aukeama 5)

#### Aineistoesimerkki 4

”Peetu oli koko elämänsä toivonut, että hän olisi niin kuin muut porot. Silloin häntä ei olisi kiusattu, hänellä olisi ollut ystäviä, eikä hän olisi koskaan ollut yksin.” (Hattunen, 2016, aukeama 12).

Yksinäisyys ilmeni myös emotionaalisena yksinäisyytenä esimerkiksi erilaisina tunteina, joita koettiin monissa aineistomme teoksissa. Kirjoissa erilaisia tunteita tuotiin esille surullisuutena, alakuloisuutena ja erilaisina toiveina esimerkiksi samanlaisuudesta ja ystävydestä. Tulkitsimme kaikkien näiden tunteiden ilmentävän yksinäisyyttä. Surullisuus ja alakuloisuus ilmenivät kuvakirjojen kuvista, joissa hahmojen ilmeet osoittivat näitä tunteita esimerkiksi suupielten ollessa alaspäin. Surulliset sekä alakuloiset ilmeet näkyivät usean kirjan kuvissa. Alakuloisuutta tuotiin selkeästi esille yhden aineiston kirjan tekstissä. Emotionaalinen yksinäisyys ilmeni toiveena ystävydestä sekä haaveena olla samanlainen kuin muut (aineistoesimerkki 3 ja 4). Hahmojen toiveista kertominen näkyi usean teoksen teksteissä, eivätkä niinkään näkyneet kuvituksessa. Taulukkoon 6 on koottu kaikki kirjat ja niissä ilmennyt yksinäisyys.

## TAULUKKO 6. Kirjoissa ilmennyt yksinäisyys.

Kirjan nimi	Yksinäisyyden ilmeneminen (alaluokat)
Peetu ja metsänväki (Hattunen, 2016)	Tunteet Aiheesta kertominen muille Erillään olo
Myrskyn aarre (Helle-Kotka & Pienimäki, 2021)	Ystävän etsiminen Ei tiedä kuka on ystävä
Pisara kuonolla, MUR (Happonen & Vasko, 2020)	Ei jutteluseuraa Erillään olo
Sara ja Takku Nelitassuinen poni (Birck, 2018)	Toive ystävydestä Erillään olo
Lapsi tuli kuusta (Hytönen, 2020)	Tunteet Erillään olo

### 5.2 Erilaiset syyt yksinäisyydelle

Toisen tutkimuskysymyksemme mukaan selvitimme, millaisia syitä yksinäisyydelle löytyy lasten kuvakirjoissa. Yksinäisyydelle esitettiin monipuolisesti erilaisia syitä aineistossamme. Aineistosta tunnistetut yksinäisyyden syyt olivat: erilaisuus, sosiaaliset syyt ja esteet yhteydelle. Aineistoesimerkissä 5 ilmenee erilaisuus syynä yksinäisyydelle.

#### Aineistoesimerkki 5

”Peetu oli yksin, koska hän ei ollut ruskea tai harmaa, niin kuin muut. Peetu oli kyllä samanlainen sorkkineen ja sarvineen, mutta vain eri värinen. Tämän vuoksi Peetu oli hyvin yksinäinen ja surullinen poro” (Hattunen, 2016, aukeama 2)

Erilaisuus oli suurena syynä hahmon yksinäisyydelle, ja tekstissä sekä kuvissa tuotiin aihe esille. Kuvituksessa esitettiin hahmon erivärisyys muihin samankaltaisiin hahmoihin verrattuna. Tekstissä tuotiin myös muutama otteeseen esille erilaisuus käyttäen erilaisia ilmauksia. Erilaisuus painottui varsinkin yhteen aineistomme teoksista, jossa aiheita tuotiin esille useamman kerran tarinan aikana (teos 1, liite 1).

Sosiaalisia syitä yksinäisyydelle ilmeni suurimmassa osassa teoksista. Analysoimme kaksi erilaista syytä: erillään muista olemista ja rajojen asettamista. Rajojen asettaminen ilmeni teoksessa, kun päähahmo joutui olemaan yksin toisen hahmon pyytäessä omaa rauhaa, mistä kertoo aineistoesimerkki 6. Rajojen asettaminen ilmaistiin ainoastaan teoksen tekstissä. Erilläänolo muista muodostui osaksi sosiaalisia syitä, kun päähenkilöä käskettiin palaamaan sinne mistä oli tulutkin, eikä häntä päästetty osaksi porukkaa. Tämän vuoksi hän jäi erilleen muista (aineistoesimerkki 7). Monissa kirjojen kuvissa esitettiin myös hahmojen erilläänoloa muista esimerkiksi hahmojen asettelun kautta. Tämä sama toistui ensimmäisen tutkimuskysymyksemme kohdalla.

#### Aineistoesimerkki 6

”Iso oli sanonut, ettei sitä saanut häiritä. Että, se olisi vähän aikaa poissa.” (Happonen & Vasko, 2020, aukeama 5)

#### Aineistoesimerkki 7

”On parasta, että menet takaisin sinne, mistä tulitkin”, Pertti huusi. ”Enkö saa jäädä tänne?” ”Et”, Pertti huusi. ”Miksi en?” Saara halusi tietää. ”Koska me olimme täällä ensin!” Pertti vastasi. ”BASTA!”” (Birck, 2018, aukeama 4)

Kolmas syy yksinäisyydelle oli esteet yhteydelle, jolla tarkoitetaan tarinoissa ilmenneitä välimatkoja tai kielimuuria. Kielimuuri esiintyi yksinäisyyden syynä teoksessa, tämä ilmenee aineistoesimerkissä 8. Teoksessa hahmo etsi ystävää, mutta hänellä ei ollut muiden kanssa yhteistä kieltä, mikä hankaloitti ystävän löytymistä (liite 1, teos 2). Välimatka näkyi syynä, kun kirjassa etsittiin ystävää tai kirjan hahmo ei tiennyt missä ystävä on. Välimatka ilmeni yhdessä teoksessa siten, että päähahmo oli yksin kaukana muista. Aineistoesimerkki 9, tuo esille kuinka teoksessa kuvataan etäisyyttä muihin. Esteitä yhteydelle -syy ilmeni pääsääntöisesti tekstissä, mutta muutamissa teoksissa aihe tuotiin esille myös kuvituksen kautta.

#### Aineistoesimerkki 8

”Etsin ystävää, mutta meillä ei ole yhteistä kieltä. Etsin yhä ystävää, mutta en tiedä, missä ystävä asuu.” (Helle-Kotka & Pienimäki, 2021, aukeama 7)

## Aineistoesimerkki 9

”Oli eläimiä, vettä. Oli palloa potkivia ihmisiä. Oli nauravia ihmisiä. Minulla ei ollut mitään sellaista Kuussa.”

Molempiin tutkimuskysymyksiin löysimme vastauksia. Aineistoissa yksinäisyys ilmeni selkeästi, ja kaikissa kirjoissa myös annettiin jonkinlainen syy yksinäisyydelle. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen muodostui siis luokat sosiaalinen ja emotionaalinen yksinäisyys. Toiseen tutkimuskysymykseen muodostui yksinäisyyden syiksi sosiaaliset syyt, erilaisuus ja esteitä yhteydelle. Taulukko 7 kuvastaa yksinäisyyden syitä eri kirjoissa.

**TAULUKKO 7.** Kirjoissa esiintyneet yksinäisyyden syyt.

Kirjan nimi	Yksinäisyyden syyt (alaluokat)
Peetu ja metsänväki (Hattunen, 2016)	Erilaisuus Erillään olo
Myrskyn aarre (Helle-Kotka & Pienimäki, 2021)	Kielimuuuri Välimatka
Pisara kuonolla, MUR (Happonen & Vasko, 2020)	Rajojen asettaminen
Sara ja Takku Nelitassuinen poni (Birck, 2018)	Erillään olo
Lapsi tuli kuusta (Hytönen, 2020)	Välimatka



## 6 POHDINTA

### 6.1 Tutkimuksen yhteenveto ja johtopäätökset

Tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella yksinäisyyden ilmenemistä lasten kuvakirjoissa. Aineistomme sisälsi viisi kuvakirjaa, joiden julkaisut sijoittuivat vuosien 2016 ja 2021 välille. Tutkimuskysymysten avulla selvitimme yksinäisyyden ilmenemistä ja sille esitettyjä syitä. Näiden kysymysten avulla koimme saavamme tutkimuksen kannalta hyödyllisiä vastauksia. Havaitimme yksinäisyyden esiintyvän monipuolisena ilmiönä. Aineiston analyysissä hyödynsimme teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Tuloksia ohjasi aikaisempi tieto.

Tutkimuksemme tuloksissa yksinäisyys muodostui ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla kaksiluokkaiseksi ja toisen tutkimuskysymyksen kohdalla kolmiluokkaiseksi. Tutkimuksessa ensimmäisen tutkimuskysymyksen vastauksena yksinäisyys ilmeni sosiaalisena ja emotionaalisena yksinäisyytenä. Myös Junttila (2015), Lyyra ja Välimaa (2023) sekä Liu ja Rook (2013) luokittelivat yksinäisyyden sosiaaliseen ja emotionaaliseen yksinäisyyteen. Emotionaalinen yksinäisyys näyttäytyi niin teksteissä kuin kuvissa. Useissa aineiston kirjoissa kuvituksesta oli havaittavissa esimerkiksi surullisuutta hahmojen ilmeiden perusteella. Sosiaalinen yksinäisyys ilmeni kaikissa aineiston kirjoissa. Esimerkiksi yhdessä kirjoista yksinäisyys ilmeni niin, ettei ollut ketään, kenelle puhua. Tämä ilmeni esimerkiksi tekstissä, kun hahmo kertoi tähdille olevansa yksinäinen ja että hänen lähellään ei ollut ketään ihmistä. Useissa kuvituksissakin kirjan hahmo kuvattiin seisomassa tai istumassa yksin kauempana muista hahmoista. Yksinäisyys ilmiönä välittyi kuvakirjoissa samantapaisesti kaksiluokkisena, miten se tutkimuskirjallisuudessaakin kuvataan.

Toisen tutkimuskysymyksen kautta syitä yksinäisyydelle löytyi kolmen tekijän kautta, joita ovat sosiaaliset syyt, erilaisuus ja esteet yhteydelle. Nämä tekijät pohjautuivat osittain Junttilan (2015) käsittelemiin yksinäisyyden syihin. Aineistosta ei muodostunut yhtä toistuvaa syytä, vaan havaitsimme useampia erilaisia syitä kuvakirjoista. Kuvakirjoissa esiintyi kuitenkin eniten sosiaalisia syitä.

Tämä syy siis sitoutui vahvasti yksinäisyyden ilmenemiseen. Toinen syy yksinäisyydelle oli erilaisuus. Tämä syy tuotiin esille selkeästi kuvakirjan tekstissä, sekä esitettiin kuvituksissa erilaisten väritysten kautta. Myös Nevalainen (2009) määrittelee erilaisuuden syyksi yksinäisyydelle. Kuvituksissa erilaisuus ilmeni hahmojen erilaisina värityksinä ja hahmojen sijoittelusta suhteessa toisiinsa. Kolmas ilmennyt syy yksinäisyydelle oli esteet yhteydelle. Nämä syyt muodostuivat kahdesta kuvakirjoissa esitetystä syistä, joita olivat välimatka ja kielimuuri. Esimerkiksi välimatka ilmeni siten, että hahmo asuu kaukana muista ihmisistä. Nevalainen (2009) määrittelee yksinäisyyden syyksi ”liian monta muuttoa”, jonka voidaan ajatella viittaavan välimatkaan. Näissä molemmissa yksinäisyyden syissä yhteisenä ytimenä on etäisyys muihin. Kielimuuri sanoitettiin yhdessä teoksessa suoraan yhteisen kielen puutteena, minkä takia kirjan hahmo oli yksinäinen.

Oli kiinnostavaa huomata, kuinka yksinäisyyden muotoja ilmeni kuvakirjoissa monipuolisesti. Kirjat olivat myös tyyllillisesti ja tarinallisesti hyvin erilaisia, vaikka käsittelivät samaa aihetta. Useimmissa kuvakirjoissa yksinäisyys esitettiin niin, että samanaikaisesti ilmeni vain yhtä yksinäisyyden tekijää. Yhdessä kirjassa esitettiin kuitenkin useampia yksinäisyyden tekijöitä päällekkäin.

On tärkeää pystyä tunnistamaan mahdolliset syyt yksinäisyydelle, jotta voidaan tunnistaa mahdollinen yksinäisyys ja miten kirjallisuuden avulla voidaan puuttua siihen. Kuvakirjallisuus on yksi loistava työkalu, jonka avulla voidaan auttaa lapsia tunnistamaan yksinäisyyttä sekä käsittelemään siihen liittyviä tuntemuksia. Lapsien on helppo samaistua mukaansa tempaisevaan tarinaan sekä kiinnostaviin kuvituksiin. Aineistonaamme toimineet kirjat olivat tekemiemme havaintojen perusteella suurilta osin hyviä tukemaan yksinäisyyden käsittelyä. Kirjojen tarinat käsittelivät yksinäisyyttä tärkeiden tekijöiden kautta.

Tutkimuksemme aihetta eli yksinäisyyttä on tutkittu runsaasti, mutta varhaislapsuuden osalta tutkimus on jäänyt vähäiseksi. Myöskään yksinäisyyttä lastenkirjallisuudessa tai sen toimivuutta aiheen tukemisessa ei ole tutkittu paljoa. Tutkimuksemme tulokset tuovat monipuolista kuvaa yksinäisyydestä lasten kuvakirjoissa. Tuloksia voidaan hyödyntää esimerkiksi varhaiskasvatuksessa kirjoja valittaessa tukemaan yksinäisyyttä.

## 6.2 Luotettavuus

Laadullista tutkimusta arvioidessa kysymykseksi nousee tutkimusprosessin luotettavuus (Eskola & Suoranta, 2008, s.210). Uskottavuus on yksi pohdittava osa, kun tarkastellaan tutkimuksen luotettavuutta. Uskottavuutta tarkasteltaessa tutkijan täytyy tarkistaa, vastaako tutkijoiden käsitys ja tulkintansa tutkittavien käsitteistä (Eskola & Suoranta, 2008, s. 211). Tämän tutkimuksen aineistona toimivat lasten kuvakirjat, joten tulkinnot ovat lukijan muodostettavissa. Kuvakirjojen sisältö pysyy aina samana, mikä lisää tutkimuksen uskottavuutta. Luotettavuutta lisää tässä tutkimuksessa myös se, että aineisto on vapaasti lainattavissa sekä avoimesti saatavilla kaikille. Tällöin lukija voi itse arvioida tutkijoiden tulkintaa.

Aineiston rajaus on yksi tekijä luotettavuutta pohtiessa. Tässä tutkimuksessa aineistona oli lasten kuvakirjat, jotka olivat vuosilta 2016–2021. Tämän takia vanhimmat kirjat olivat vuodelta 2016. Tutkimuksestamme rajautui pois tätä vanhemmat kirjat, mikä vaikutti tutkimusaineistoon ja tämän myötä myös tuloksiin. Vanhemmissa kirjoissa olisi voinut löytyä lisää vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Tutkimusaineisto oli myös verrattain pieni, sillä kyseessä oli kandidaatin tutkielma. Tämä myös vaikutti tutkimuksen tuloksiin, ja suuremmalla aineistolla olisi voinut saada luotettavampia ja yleistettävämpiä tuloksia. Valitut teokset kuvastivat kuitenkin hyvin yksinäisyyttä. On kuitenkin otettava huomioon aineiston pieni ja rajattu koko.

Tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa voidaan tarkastella tutkimusta sen keston mukaan, eli huomioiden millaisella aikataululla tutkimus on toteutettu (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 164). Kandidaatintutkielma on tutkimuksena suhteellisen lyhyt, minkä vuoksi tämä heikentää tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksemme sisältää kuitenkin huolellisesti ja perusteellisesti tehtyä tutkimusta, mikä puolestaan lisää luotettavuutta. Laadullisen tutkimuksen yksi perusvaatimuksista on, että tutkijalla on riittävästi aikaa tutkimuksen toteuttamiselle (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 165). Tutkimuksessamme sisältö oli rajattu niin, että meillä oli tutkijoina riittävästi aikaa toteuttaa tutkimus.

Tutkimuksemme on toistettavissa, ja tämä lisää tutkimuksen reliabiliteettia. Olemme pyrkineet avaamaan tutkimuksemme analyysin vaiheita ja sisältöä yksiselitteisesti, jotta kaikki on lukijalle ymmärrettävissä. Näin ollen mahdollinen toinen tutkija pystyy toteuttamaan samat tulkinnot aineistostamme (Eskola & Suoranta, 2008, s. 216). On kuitenkin huomioitava, että erilaiset tulkinnot ovat mahdollisia, sillä eri henkilöt voivat painoittaa tulkinnoissaan erilaisia asioita.

Laadullisessa tutkimuksessa objektiivisuus tiedostetaan, sillä tutkija toteuttaa itse tutkimusasetelmansa ja tulkitse sitä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 160). Tutkimuksessa pyritään aina huomioimaan objektiivisuus, mutta jokaisessa tutkimuksessa havaintoihin vaikuttaa tutkijan identiteetti, kuten esimerkiksi ikä tai sukupuoli. Tutkimuksessamme pyrimme puolueettomuuteen, mutta on huomioidava, että aineistoa pohdittaessamme meitä on voinut ohjata tietyt lähtökohdat. Tutkimuksen objektiivisuutta vahvistaa myös useampi tutkija, sillä voi olla niin, että kahden tutkijan käyttö parantaa tutkimuskohteen kuvausta (Eskola & Suoranta, 2008, s. 214). Tutkimuksessamme oli kaksi tutkijaa, mikä on mahdollisesti lisännyt objektiivisuutta.

Tutkimuksen luotettavuutta pohtiessa nousee esille myös triangulaatio. Tällä tarkoitetaan tutkijoiden, erilaisten metodien, teorioiden tai tiedon lähteiden yhdistämistä tutkimuksessa (Tuomi & Sarajärvi, 2011, s. 143). Toisin sanoen tutkimus on monimenetelmällinen. Tässä tutkimuksessa olemme tarkastelleet tutkimusaiheitamme monista eri näkökulmista. Triangulaation yksi päätyypeistä on tutkijaan liittyvä trianglaatio (Tuomi & Sarajärvi, 2011, s. 144). Tätä tyyppiä tarkastelimme myös oman tutkimuksemme kannalta. Tutkijaan liittyvällä triangulaatiolla tarkoitetaan, että tutkimuksessa tutkijoina toimii mahdollisimman monia henkilöitä (Tuomi & Sarajärvi, 2011, s.144). Tässä tutkimuksessa tutkijoina toimi kaksi henkilöä koko tutkimuksen ajan.

Luotettavuutta tarkasteltaessa voidaan pohtia myös tutkimuksen vahvistettavuutta. Vahvistettavuudella tarkoitetaan, että tutkimuksessa tehdyt tulkinnot saavat tukea muista vastaavaa aihetta tarkastelevista tutkimuksista (Eskola & Suoranta, 2008, s. 212). Vertailimme tutkimuksessamme muodostuneita tuloksia aiempiin tutkimuksiin. Tulokset olivat osittain yhteydessä aiempien tutkimusten tuloksiin, mikä lisää tutkimuksemme vahvistuvuutta.

### 6.3 Jatkotutkimushaasteet

Tutkimusta tehdessä meille nousi mieleen kiinnostusta herättäviä jatkotutkimusaiheita. Aloimme pohtimaan tutkimusta tehdessä, että olisi hyvin mielenkiintoista selvittää, kuinka yksinäisyys ilmenee varhaiskasvatusikäisillä lapsilla arjessa. Olisi kiinnostavaa tarkastella, ilmeneekö samanlaisia syitä yksinäisyydelle kuin mitä löysimme aineistostamme. Pohdimme myös, kuinka tämä tutkimus olisi mielenkiintoista toteuttaa laajemmalla aineistolla, jotta pystyisimme muodostamaan yleistettävämpiä tuloksia.

Jatkotutkimushaasteet herättävät meissä myös kysymyksiä, kun mietimme millä tavalla yksinäisyyttä on tutkittu tähän mennessä. Havaintojemme perusteella yksinäisyyden tutkimukset ovat keskittyneet paljolti kouluikäisiin lapsiin sekä vanhuksiin. Suurin osa löytämistämme tutkimuksista on keskittynyt näihin ikäryhmiin. Varhaiskasvatusikäisiä on tutkittu yksinäisyyden suhteen hyvin vähän. Tämän vuoksi olisikin tärkeää tutkia laajemmin ja syvällisemmin juuri varhaiskasvatusikäisten yksinäisyyttä. Haasteena alle kouluikäisten lasten tutkimisessa on kuitenkin heidän ikänsä, sillä yksinäisyyden tunnistamisessa voi olla vaikeuksia. Iän vuoksi yksinäisyyden sanoittaminen voi olla lapselle vaikeaa, joka hankaloittaa tunteen tai ilmiön tunnistamista. Myös tutkimusmetodina yleisesti hyödynnettyjä kyselylomakkeita on haastava käyttää. Kouluikäisten ja vanhusien kohdalla on yleisesti hyödynnetty juuri kyselylomakkeita, ainakin löytämissämme tutkimuksissa.

Tulkintojen vaihtelevuus on yleensä haasteena, kun tutkimusta tehdään kuvakirjoista, sillä kirjoja lukiessa ja kuvia tutkittaessa muodostuu helposti erilaisia mielipiteitä ja tulkintoja kirjan aiheista. Yleisesti tämänkaltaiset tutkimukset on toteutettu aikuisten tulkintojen pohjalta. Olisikin mielenkiintoista saada tulkintoja lapsilta erilaisista kirjoista, sillä yksinäisyyden tutkimuksen kannalta myös lasten tulkinnat olisivat hyödyllisiä.

## LÄHTEET

- Aerila, J.-A. & Kauppinen, M. (2021). *Kirjasta kaveri: sytykkeitä lukijaksi kasvamiseen*. PS-kustannus
- Asher, S. & Paquette, J. (2003). Loneliness and Peer Relations in Childhood. *Current directions in psychological science*, 12(3), s. 75-78. <https://doi.org/10.1111/1467-8721.01233>
- Barr, R. (2013). Memory Constraints on Infant Learning from Picture Books, Television and Touchscreens. *Child Development Perspectives*, 7(4), s. 205. <https://doi.org/10.1111/cdep.12041>
- Berguno, G., Leroux, P., McAinsh, K. & Shaikh, S. (2004). *Children's Experience of Loneliness at School and its Relation to Bullying and the Quality of Teacher Interventions*. The Qualitative Report, 9(3), s. 483-499. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2004.1920>
- Eccles, A. & Qualter, P. (2021). Review: Alleviating loneliness in young people—a meta-analysis of interventions. *Child and Adolescent Mental Health*, 26(1), s. 17-33. <https://doi.org/10.1111/camh.12389>
- Eskola J. & Suoranta J. (2008) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Gibson, M. (2010) Picturebooks, comics and graphic novels. s. 100–105. Teoksessa D. Rudd. (toim.) *The Routledge companion to children's literature*. Routledge.
- Heath, M., Smith, K. & Young, E. (2017). Using Children's Literature to Strengthen Social and Emotional Learning. *School Psychology International*, 38(5), s. 541-155. <https://doi.org/10.1177/0143034317710070>
- Heinimaa, E. (2001). Kuvakirjat lapsen ja aikuisen maailmassa. Teoksessa E. Heinimaa, S.-L. Heinonen, U. Lipponen, S. Luoto, T. Luoto, M. Mäenpää, M. Suojala (toim.) *Avaa lastenkirja! Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön* (s.142–163). Lasten keskus.
- Heikkilä-Halttunen, P. (2015). *Lue lapselle! Opas lasten kirjallisuuskasvatukseen*. Atena.
- Heikkilä-Halttunen, P. (2010). *Minttu, Jason ja Peikonhäntä*. Lasten kuvakirjoja kipeistä aiheista. Avain.

- Heinrich, L. & Gullone, E. (2006). The clinical significance of loneliness: A literature review. *Clinical Psychology Review*, 26(6), s.695-712. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2006.04.002>
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2016) *Tutki ja kirjoita*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hytönen, V. (2020) *Lapsi tuli kuusta*. Aviador kustannus
- Junttila, N. (2015) *Kavereita nolla - Lasten ja nuorten yksinäisyys*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Junttila, N. (2016) Yksinäisyyden ulottuvuudet. Teoksessa J. Saari. (toim.) *Yksinäisten Suomi*. Printon Trükikoda.
- Junttila, N. (2010) *Social competence and loneliness during the school years issues in assessment, interrelations, and intergenerational transmission*. [Väitökirja, Jyväskylän yliopisto]. <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/59283/AnnalesB325Junttila.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Juuti, P. & Puusa, A. (2020). Johdanto – Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan. Teoksessa A. Puusa. & P. Juuti. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.
- Kiuru, N., Salmela-Aro, K., Laursen, B., Vasalamoi, K., Beattie, M., Tunkkari, M., & Junttila, M. (9.2.2024). Profiles of Loneliness and Ostracism During Adolescence: Consequences, Antecedents, and Protective Factors. *Child Psychiatry & Human Development*. <https://doi.org/10.1007/s10578-024-01664-8>
- Koivula, M. & Laakso, M-L. (2022). Lapsen varhainen kehitys kommunikaation, vuorovaikutussuhteiden ja leikin näkökulmista. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen. (toim.). *Valloittava varhaiskasvatus – Oppimista osallisuutta ja hyvinvointi*. (s. 74 – 89), Vastapaino.
- Kokkola, M. (2014). "Jos minutkin haetaan taivaaseen?" Teoksessa M. Mustola, (Toim.) *Lastenkirja. Nyt*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Tietolipas 245.
- Kuuva, S. (2007) *Content-based approach to experiencing visual arts*. [Väitökirja, Jyväskylän yliopisto]. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/13232/9789513928506.pdf?sequence=1>

- Liu, B. & Rook, K. (2013) Emotional and social loneliness in later life: Associations with positive versus negative social exchanges. *Journal of Social and Personal Relationships*, 30(6), 813-829 <https://doi.org/10.1177/0265407512471809>
- Loivamaa, I. (2002). *Kotimaisia lastenkirjakuvittajia*. BTJ Kirjastopalvelu Oy.
- Lyyra, N & Välimaa, R. (2023). Yksinäisyys. Teoksessa K. Ojala & M. Kulmala. (toim.), *Koululaisten terveys ja muuttuvat haasteet 2022 – WHO:n koululaistutkimus 40-vuotta*. Jyväskylän yliopisto & hbsc suomi. <https://doi.org/110.17011/jyureports/2023/25>
- Magnet, S. & Dunnington, C.L. (2022). Emotional Justice as an antidote to loneliness children's books, listening and connection. *Feminist Theory*, 23(1) s. 125–139 <https://doi.org/10.1177/14647001211062746>
- Martinez M. & Harmon, J. (2012) Picture/Text Relationships: An Investigation of Literary Elements in Picturebooks. *Literacy Research and Instruction*, 51(4), s. 323-343. <https://doi.org/10.1080/19388071.2012.695856>
- Mielenterveystalo.fi (luettu 15.2.2024). <https://www.mielenterveystalo.fi/fi/omahoito/yksinaisyyden-omahoito-ohjelma/mita-yksinaisyys>
- Mikkonen, K. (2005). *Kuva ja sana - Kuvan ja sanan vuorovaikutus kirjallisuudessa, kuvataiteessa ja ikonoteksteissä*. Gaudeamus Kirja.
- Miles, M. B & Huberman, A. M. (1994) *Qualitative Data Analysis. An expanded Sourcebook* (2 nd.). Sage Publications.
- Mustola, M. (toim.) 2014. *Lastenkirja. Nyt*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Tietolipas 245.
- Nevalainen, V. (2009). *Yksinäisyys*. Edita Publishing Oy.
- Nieminen, M. (2022) Kuvakirjaa tutkimassa. Teoksessa K. Laaksonen (toim.), *Johdatus lastenkirjallisuuden tutkimukseen*. Lastenkirjainstituutti.
- Nobelman, P. (2008) *Hidden adult. Defining children's literature*. Johns Hopkins University Press.
- Opetushallitus. 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Opetushallitus.
- Patton, M. (2002). *Qualitative research & evaluation methods*, (3. painos), Sage



- Qualter, P., Vanhalst, J., Harris, R., Van Roekel, E., Lodder, G., Bangee, M., Maes, M. & Verhagen, M. (2015). Loneliness Across the Life Span. *Perspectives on Psychological Science*, 10(2), s. 250-261.  
<https://doi.org/10.1177/1745691615568999>
- Repo, L. (2013). *Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy*. PS kustannus.
- Right to Belong -konsortio (2023). Lasten ja nuorten kokema ulkopuolisuus yksinäisyys ja ostrakismi. <https://righttobelong.fi/wp-content/uploads/2023/10/Digi-Tutkittua-tietoa-tiiviisti-92023.pdf>
- Rönkä, A. (2017). *Experiences of loneliness from childhood to young adulthood*. [Väitöskirja, Oulun yliopisto]. <https://oulurepo oulu.fi/bitstream/handle/10024/36101/isbn978-952-62-1594-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Saari, J. (2016) *Yksinäisten Suomi*. Printon Trükikoda
- Seppä, A. (2012). *Kuvien tulkinta: menetelmäopas kuvataiteen ja visuaalisen kulttuurin tulkitsijalle*. Gaudeamus Oy.
- Seppänen, M. (2017). *YSTÄVÄÄ KAIVATAAN! – Yksinäisyyden käsittely suomalaisissa lasten kuvakirjoissa*. [Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto]. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/56559/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201712304902.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Strouse, G., Nyhout, A. & Ganea, P. (2018). The Role of Book Features in Young Children's Transfer of Information from Picture Books to Real-World Contexts. *Frontiers in Psychology*, 9(50), s. 1-12.  
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00050>
- Tilastokeskus (luettu 16.11.2023). <https://www.stat.fi/uutinen/sukulaisia-ja-ystavia-tavattiin-vuonna-2022-aiempaa-vahemman-yksinaisyys-lisaantyi>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2011). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Turunen, P. (04.09.2023) Yksinäisiä pikkulapsia on jokaisessa päiväkodissa – "Yksi pieni tyttö kertoi, että siitä tulee pipi ja se satuttaa" MTV Uutiset, <https://mtvuutiset.fi/artikkeli/yksinaisia-pikkulapsia-on-jokaisessa->

[paivakodissa-yksi-pieni-tytto-kertoi-etta-siita-tulee-pipi-ja-se-satut-  
taa/8768492#gs.49gdt3](https://tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanta-htk)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK), (2023). Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). <https://tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanta-htk> (luettu 16.1.2024).

### **Analysoidut teokset**

Birck, J. & Varpu, M. (2018) *Sara ja Takku*. (Aurinko kustannus suom.) Aurinko kustannus

Happonen, K. & Anne Vasko, A. (2020) *Pisara kuonolla, Mur*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hattunen, N. (2016) *Peetu ja metsänväki*. Noora Hattunen.

Helle-Kotka, R. & Pienimäki, L. (2021) *Myrskyn aarre*. Capuchina Kustannus.

Hytönen, V. & Helminen, A. (2020) *Lapsi tuli kuusta*. Aviator kustannus

## LIITTEET

### Liite 1. Teosten kuvaukset.

#### 1. **Peetu ja metsänväki** (Hattunen, 2016).

Teos kertoo erilaisuudesta, ennakkoluuloista, itsensä hyväksymisestä, oman ai-  
nutkertaisuutensa löytämisestä sekä ystävyydestä. Kirja kertoo Peetusta, joka on  
yksinäinen Rovaniemellä asuva poro, jota muut porot eivät hyväksy joukkoonsa,  
sillä on erivärinen kuin muut. Tarinassa seikkaillaan talvisissa maisemissa.  
Vaikka Peetu kokee yksinäisyyttä, on hän hyvin rohkea. Peetu tutustuu muuhun  
metsänväkeen ja löytää ystäviä erilaisista eläimistä. He onneksi hyväksyvät Pee-  
tun juuri sellaisena kuin hän on. Peetu jakaa tuntemuksiaan yksin olemisesta ja  
sen seurauksista muille hahmoille tarinassa. Lopussa Peetu löytää kaksoisvel-  
jensä, josta hän ei edes tiennyt mitään. Nyt Peetu ei ollut enää yksinäinen ja hän  
tunsi itsensä onnelliseksi. Kirja on suunnattu yli 3-vuotiaille. Hahmoihin kuuluu  
eläimiä sekä joulupukki.

#### 2. **Myrskyn aarre** (Helle-Kotka & Pienimäki, 2021)

Myrskyn aarre on runollinen satu. Teos kertoo Myrskystä, joka etsii ystävää.  
Myrsky on yksinäinen sillä hän ei tiedä kuka hänen ystävänsä on ja mistä löytää  
tämän. Hänen isoisänsä oli kertonut aikoinaan, että hänen ystävänsä on aarre-  
saari. Myrsky lähtee seikkailulle etsimään ystävää, ja tapaa matkan varrella mo-  
nia uusia hahmoja. Ystävyys voi olla mitä tahansa, joka tuottaa hyvää mieltä. Kir-  
jassa ystävä löytyy luonnosta. Kirja on suunnattu yli 3-vuotiaille. Kaikki hahmot  
ovat eläimiä.

#### 3. **Pisara kuonolla, MUR** (Happonen & Vasko, 2020)

Pisara kuonolla, Mur teoksessa Mur karhun kuonolle putoaa pisara ja hän halusi  
kertoa siitä jollekin, muttei voinut. Iso oli lähtenyt hetkeksi pois ja sanonut, ettei  
sitä saa häiritä. Muria harmittaa, sillä hän tekee hauskoja temppuja, muttei ole  
ketään kelle niitä näyttää. Lopulta Mur kaatuu nurmikolle ja Iso makaa siinä.

Mur hymyilee ja Iso kysyy miksi. Mur ei kerro ja sanoo, että häntä ei saa nyt häiritä, sillä hän katselee taivasta itsekseen. Teos on Mur-kirjasarjan neljäs osa. Se on suunnattu yli kolmevuotiaille ja siinä on hahmoina metsäneläimiä.

#### **4. Sara ja Takku Nelitassuinen poni (Birck, 2018)**

Sara ja Takku teoksessa Sara muuttaa uuteen naapurustoon ja on yksinäinen, koska hänen äidillään ei ole juurikaan aikaa hänelle. Pihan lapsetkaan eivät halua leikkiä hänen kanssaan ja käskevät Saran painua sinne mistä tulikin. Sara on surullinen ja lukee lempikirjaansa poneista ja toivoo ponia, joka mahtuisi talon hissiin. Sara löytää Takku "ponin" Jokaiselle jotain -puodista. Ponista, joka on oikeasti, koira tulee Saran ystävä ja Takun kanssa he auttavat pihalla leikkivää Perttiä, joka satutti jalkansa. Tämän jälkeen pihan lapset halusivat leikkiä Saran ja Takun kanssa. Teos on suunnattu yli neljävuotiaille ja hahmoina on ihmisiä sekä koira. Teon on ensimmäinen osa Sara ja Takku kirjasarjaa.

#### **5. Lapsi tuli kuusta (Hytönen, 2020)**

Lapsi tuli kuusta kertoo lapsesta, joka asuu kuussa yksin. Hän katsoo Maata ja ihailee sen kauneutta. Hän päättää mennä Maahan sillä siellä on muita lapsia ja kaunista. Kun hän saapuu maahan siellä ihmiset ovat hyvin kiinnostuneita mistä hän tuli ja hänet ympäröi reportterit ja kaupungin melu. Lopulta lapsi kapuaa hotellin katolle katsomaan kuuta ja huomaa yhä olevansa yksinäinen ja inhoavansa melua. Teos on suunnattu yli kolmevuotiaille ja hahmoina on ihmisiä ja tähtiä. Teos on runotarina.

**Liite 2.** Kuvakirjojen analyysirunko Kuuvaan (2007) kuvien analyysitaulukkoa hyödyntäen.

<b>Mihin etsitään vastausta? - Millaisia syitä yksinäisyydelle löytyy?</b>	
<b>Teos:</b>	
<b>Havaittavat</b>	
<b>Hahmot</b>	Kuvassa esiintyvien hahmojen kertominen.
<b>Ympäristö</b>	Ympäristön kuvaileminen.
<b>Hahmojen väliset suhteet</b>	Hahmojen sijoittuminen ja suhde toisiinsa kuvassa.
<b>Toiminta</b>	Millaista toimintaa kuvassa esiintyy.
<b>Ei havaittavat</b>	
<b>Tunteet</b>	Millaisia tunteita kuvasta on havaittavissa.
<b>Tilanteen merkitys</b>	Mitä tilanne merkitsee.

Kuvakirjojen analyysirunko on muodostettu Kuuvaan (2007, s.108) kuvien analyysitaulukkoa hyödyntäen sekä muokaten. Analyysirunkoa hyödynnetään selkeyttämään kuvien tarkastelua.

### **Aineistolle esitettävät kysymykset**

1. Miten yksinäisyys ilmenee?
2. Millaisia syitä yksinäisyydelle löytyy?

**Liite 3.** Kolmivaiheinen analyysi tutkimuskysymykseen 1: Miten yksinäisyys ilmenee lasten kuvakirjallisuudessa?

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetyt ilmaukset
"Isoisäni sanoi ystävän olevan saari, joka löydettyvä, vaikkei sitä olisi merkitty karttaan. Päätin löytää tuon ystävän. En kuitenkaan ole ihan varma, kuka tuo ystävä voi olla"	ei tietoa kuka on ystävä
"Muutoin olin yksinäinen ja puhuin tähdille. Puhuin tähdille kuin sinä äidillesi. Ja ajelin vanhalla kuuautolla ympäri Kuuta."	ei ketään kenelle jutella
"Peetu seurasi hieman alakuloisena muiden touhuja puun takaa. Hän olisi halunnut osallistua, mutta muut porot eivät halunneet häntä mukaan".	alakuloisuus ei haluta mukaan toimintaan
"Äiti oli lopettanut poraamisen, mutta nyt hän imuroi. MINÄ HALUAN YHDEN YSTÄVÄN VÄHINTÄÄN Sara huusi niin lujaa kuin kykeni."	toive ystävydestä
"Myös Peetu kertoi oman tarinansa siitä, kuinka hän on viettänyt kaikki nämä vuodet yksin seuraillen sivusta muiden porojen elämää, sekä suuresta haaveestaan olla aivan tavallinen poro".	yksinäisyydestä kertominen
"Sitten Murin kuono ei enää kastunut. Vain kaksi pikkuruista pisaraa! Sitä ei voi kutsua sateeksi. "Hassu juttu", ajatteli Mur. Mutta ei ollut ketään, kelle kertoa siitä."	ei ketään kenelle jutella
"Peetu oli koko elämänsä toivonut, että hän olisi niin kuin muut porot. Silloin häntä ei olisi kiusattu, hänellä olisi ollut ystäviä, eikä hän olisi koskaan ollut yksin".	toive samanlaisuudesta toive ystävydestä
Peetu seisoo kuvan vasemmassa reunassa erillään muista poroista.	erillään muista
Mur seisoo kuvassa yksin.	yksinolo
13 poroa tekee jouluvalmisteluja ja Peetu seisoo yksin puun takana.	erillään muista
Hahmojen erilaisuus näkyy niiden eri väreissä.	erinäköinen kuin muut
Lapsi katsoo yksin surullisena tähtiä.	surullisuus yksinolo

Myrsky on yksin kuvassa.	yksinolo
Peetu näyttää surulliselta sillä sen suu on alaspäin ja silmä on alakuloisen näköinen.	surullisuus
Peetu on yksinäinen, sillä hän on kauempana muista, jotka pitävät hauskaa.	erillään muista

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokka
Ei tietoa kuka on ystävä	Ei ystävää
Ei ketään kenelle jutella	Ei jutteluseuraa
Alakuloisuus	Tunne
Ei haluta mukaan toimintaan	Syrjintä
Toive ystävydestä	Toive ystävydestä
Yksinäisyydestä kertominen	Aiheesta puhuminen
Toive ettei olisi erilainen	Tunne
Toive samanlaisuudesta	Tunne
Erillään muista	Ulkopuolisuus
Eri näköinen kuin muut	Erilaisuus
Surullisuus	Tunne
Yksin olo	Tunne

Alaluokka	Päälouokka
Erilaisuus Ulkopuolisuus	Ulkoiset tekijät
Ei ystävää Ei jutteluseuraa Tunteet Syrjintä Toive ystävydestä Aiheesta puhuminen	Sosiaaliset tekijät

**Liite 4.** Kolmivaiheinen analyysi tutkimuskysymyksen 2: Millaisia syitä yksinäisyydelle löytyy lasten kuvakirjoissa?

<b>Alkuperäisilmaukset</b>	<b>Pelkistetyt ilmaukset</b>
"Peetu oli yksin, koska hän ei ollut ruskea tai harmaa, niin kuin muut."	Erivärinen kuin muut
"Etsin ystävää, mutta meillä ei ole yhteistä kieltä. Etsin yhä ystävää, mutta en tiedä, missä ystävä asuu."	Ei yhteistä kieltä Ei tiedä missä ystävä asuu
"Oli eläimiä, vettä. Oli palloa potkivia ihmisiä. Oli nauravia ihmisiä. Minulla ei ollut mitään sellaista kuussa."	Ei muita ihmisiä ympärillä
"On parasta, että menet taksisin sinne, mistä tulitkin", Pertti huusi. "Enkö saa jäädä tänne?" "Et", Pertti huusi. "Miksi en?" Saara halusi tietää. "Koska me olimme täällä ensin!" Pertti vastasi. "BASTA!"	Ei pääse osaksi porukkaa
"Iso oli sanonut, ettei sitä saanut häiritä. Että se olisi vähän aikaa poissa."	Toista ei saa häiritä
Toiset lapset ovat erillään Sarasta ja yksi huutaa hänelle.	Yksin erillään muusta porukasta
Lapsi on yksin kuussa, siellä ei näy muita.	Ei muita ihmisiä ympärillä

<b>Pelkistetyt ilmaukset</b>	<b>Alaluokka</b>
Erivärinen kuin muut	Erilaisuus
Ei yhteistä kieltä	Kielimuuri
Ei tiedä missä ystävä asuu	Välimatka
Ei muita ihmisiä kuussa	Irrallisuus
Ei pääse osaksi porukkaa	Syrjintä
Yksin erillään muusta porukasta	Ulkopuolisuus
Toista ei saa häiritä	Rajojen asettaminen

<b>Alaluokka</b>	<b>Pääloukka</b>
Erilaisuus	Ulkoiset tekijät
Kielimuuri	Ympäristö tekijät
Välimatka	
Irrallisuus	



Rajojen asettaminen Syrjintä Ulkopuolisuus	Sosiaaliset tekijät
--	---------------------